Horizon-TAAL

juli - augustus 2017

Jaargang 49 - nummer 286

Wij gaan naar buiten ... met Esperanto
(met La Erikejo)

www.esperanto.be

Met steun van de Vlaamse Gemeenschap

INHOUD

Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w.
49ste jaargang - juli-augustusi 2017
Verschijnt de 1ste van elke oneven maand
Overname van artikelen is vrij op voorwaarde dat de bron wordt vermeld en een exemplaar aan de redactie wordt gestuurd

Redactie en administratie: Vlaamse Esperantobond v.z.w. - Lange Beeldekenstraat 169, BE-2060 Antwerpen - tel.: 03 / 234 34 00 - Epost: horizon.taal@esperanto.be
webstek: http://www.esperanto.be/fel/nl

Abonnementen: 30,00 EURO

Rekeningen: t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen
KBC IBAN BE31 4025 5105 3155, BIC: KREDBEBB
de Post IBAN BE66 0000 2653 3843, BIC: BPOTBEB1

Redactie: Piet Glorieux (piet.glorieux@gmail.com)

Tekstopmaak: Eriko D'Hondt (eriko@telenet.be)

Clubactiviteiten: Katja Lödör (lodorkatja@skynet.be)

Medewerkers: Marc Cuffez, Kevin De Laet , Petro De Smedt, Valère Doumont, Ivo Durwael, Piet Glorieux, Cyreen Knockaert, Katja Lödör, Kris Panis, Yves Nevelsteen, Paul Peeraerts, Roland Rotsaert, André Ruysschaert, Mireille Storms, Emiel Van Damme, Lode van de Velde, Dan Van Herpe, Ivo Vercammen e.a.

Verantwoordelijke uitgever: Flandra Esperanto-Ligo, Lange Beeldekensstraat 169, BE-2060 Antwerpen, Belgio

TEN GELEIDE

Ik las net een open brief van Dennis Keefe, een Amerikaanse esperantist die o.a. organisator/uitvinder is van een aantal edities van talenfeesten, waarmee hij op een alternatieve manier nieuwe mensen nader bij Esperanto heeft gebracht. Hij beweert dat zoals *Duolingo* en *Amikumu* meer bereiken voor Esperanto dan ellenlange strategische UEA-plannen. Natuurlijk zijn beide smartphone-app's fantastische manieren om een groot publiek te bereiken – *Amikumu* staat overigens op het punt om zijn tweede fase in te gaan, d.w.z. meertalig te worden en dus een nog groter bereik te krijgen. Anderzijds weet ik niet of het wel een of-ofverhaal is, zoals ik Dennis meen te begrijpen. Ik zou eerder zeggen een en-enverhaal. Er is concrete actie nodig, maar de actie moet gestructureerd verlopen, en daarvoor is een strategie nodig. Op blz. 3 kan je bijvoorbeeld het verslag lezen van een "historische" kennismaking van de Vlaamse Onderwijsraad met Esperanto. Maar behalve een strategie is er ook een "ideologische" basis nodig voor Esperanto. Zoals Marc Fettes het schrijft in zijn bijdrage tot het *Manifest van Praag* (zie blz. 8), moet het voor de mensen duidelijk worden dat Esperanto meer is dan "een soort olie voor het raderwerk van de wereldwijde communicatiemachine". Esperanto is een "systemisch alternatief" dat "gedragingen en machtsverhoudingen" kan veranderen. Hopelijk geeft dit nummer je inspiratie om hieraan mee te werken, al was het maar op kleine schaal.

Monato aŭkcias 25 orajn stelojn!

La ora monero de 25 steloj estas tre valora kolektindaĵo, ne nur inter esperantistoj, sed ankaŭ inter numismatoj en la tuta mondo. Ĝi pezas 50 gramojn kaj konsistas el 98,3 % da pura oro kaj do nur la oro jam valoras 1800 eŭrojn. De ĝi estis faritaj nur 10 numeritaj ekzempleroj. Ne estas konate, kiom da ili restas en la mondo, sed MONATO sukcesis akiri unu el tiuj dek ekzempleroj, en la originala kesteto, la moneron kun serinumero 7.

MONATO aŭkcias tiun oran moneron inter siaj legantoj. Se vi deziras aĉeti ĝin, sciigu al ora_stelo@monato.net kiun sumon vi pretas pagi por ĝi. La minimuma sumo estas 2500 eŭroj. Se via propono estos la plej alta, vi estos la feliĉa posedanto de tiu unikaĵo! La plej alta sumo ĝis nun proponita estos daŭre afiŝata en la paĝo www.monato.net/ora_stelo.php

La gajno de la aŭkcio estos uzata por la ordigo de nova Esperanto-domo en Antverpeno, kie MONATO estas administrata.

La aŭkcio daŭros ĝis la 1a de septembro 2017 je la 12a horo mez-eŭropa tempo. Se la gajninto de la aŭkcio ne estos paginta la proponitan sumon antaŭ la 1a de oktobro 2017, la monero estos proponita al la persono, kiu faris la due plej altan proponon.

Nur proponoj de personoj, kiuj klare montras sian nomon kaj adreson estos konsiderataj.

Voorstelling Esperanto bij de onderwijskoepels

Op woensdag 10 mei heeft een delegatie van de Vlaamse Esperantobond vertegenwoordigers van de onderwijsnetten en -koepels ontmoet i.v.m. het Esperanto als pedagogisch instrument voor het onderwijs. Het is de eerste keer – voor zover wij weten – dat er in Vlaanderen op zo'n hoog niveau over het Esperanto is vergaderd.

Begin vorig jaar lanceerde minister van Onderwijs, Hilde Crevits, een publiek debat over de eindtermen in het onderwijs. Het begon met de 50 dagen van het onderwijs: tussen 1 februari en 2 maart 2016 konden zowel individuele personen als organisaties hun mening posten op de website onsonderwijs.be. Leo De Cooman en Dan Van Herpe namen hier zeer actief aan deel. (http://www.onsonderwijs.be/search?search_par=esperanto)

Alle resultaten van het onlinedebat werden samengebracht in een tussentijds rapport dat de basis vormde voor de 5 nachten van het onderwijs, die in april 2016 georganiseerd werden, een per provincie. In aanwezigheid van enkele leden van de Vlaamse Commissie voor Onderwijs (o.a. Kathleen Helsen, de voorzitter van deze commissie) werden de verzamelde ideeën verfijnd en uitgediept. Dan zag erop toe dat het Esperanto in de eindconclusies werd opgenomen.

Op vrijdag 13 mei 2016 werd dan in het Vlaams Parlement het Onderwijsfestival georganiseerd ter afsluiting van dit initiatief. Nicky Janssen en Dan Van Herpe hadden persoonlijk contact met de AANWEZIGE Vlaamse parlementsleden. Ze bezorgden hun o.a. de informatiebrochure van *Edward Symoens*: *De sociopolitieke, pedagogische en culturele waarde van het Esperanto.* Alleen *Kathleen Helsen* reageerde enkele dagen later met een vraag om meer uitleg. Uiteindelijk resulteerde dit in de bijeenkomst van 10 mei.

Het was om verschillende redenen niet eenvoudig om een ploeg samen te stellen voor de confrontatie met de onderwijsspecialisten. Uiteindelijk stemden *André Staes*, *Kristin Tytgat* en *Yves Nevelsteen* erin toe om Dan te vergezellen naar '*de Guimardstraat*', waar de 'historische' ontmoeting plaatsvond.

Onze ontmoeting van 10 mei met de werkgroep rond Taalbeleid Nederlands was vruchtbaar. Het was ook een heel efficiënte vergadering, omdat vertegenwoordigers van **ALLE** onderwijsnetten en -koepels aanwezig waren:

- *Kathleen Helsen*, voorzitter Vlaamse Commissie voor Onderwijs
- *Bart Masquillier* - Katholiek Onderwijs Vlaanderen – projectcoördinator taalbegeleiders en voorzitter werkgroep ne-

toverschrijdende samenwerking taalbeleid
• *Frank Vercleyen*, hoofdadviseur Secundair Onderwijs, pedagogische begeleidingsdienst GO!
• *Paul Buyck*, Overleg Kleine Onderwijsverstrekkers (OKO), vertegenwoordiger SO, verantwoordelijk voor overkoepelend taalbeleid van: Federatie *Steinerscholen*, Vlaams Onderwijs Overlegplatform (VOOP), Raad van inrichtende machten van het protestants-christelijk onderwijs, Federatie van onafhankelijke, pluralistische, emancipatorische methodescholen
• *Jozefien Loman*, pedagogisch begeleider, leergebied taal, wetenschappelijk medewerker Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO) van de KU Leuven
• *Steven De Laet*, Vlaamse Onderwijsraad (VLOR), coördinator pedagogisch begeleidingsdienst basisonderwijs OVSG (= Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap)

André belicht in het eindwerk van zijn studies *Interlinguïstiek* aan de Universiteit, Adam Mickiewicz (UAM) in Poznan de taalexperimenten van de laatste 100 jaar in verband met de propedeutische waarde van het Esperanto, o.a. voor het leren van talen. Dat kwam ons uiteraard heel goed uit, maar André werkt zijn eindwerk uiteraard uit in het Esperanto… Speciaal voor de vergadering op 10 mei heeft hij een Nederlandstalige samenvatting gemaakt, *Esperanto in het Basisonderwijs: EEN TERREINVERKENNING EN AANBEVELINGEN VOOR DE OVERHEID*. Omdat we dit werk hebben gebruikt als rode draad van de gesprekken, hebben we vooral André aan het woord gelaten. We hebben de leden van de werkgroep rond taalbeleid gewezen op de pedagogische meerwaarde die het Esperanto kan bieden bij het (taal)onderwijs: de propedeutische waarde, taalbewustzijn, inzicht in structuur en grammatica (ook van de moedertaal!). Esperanto kan ook het zelfvertrouwen qua talen vergroten, omdat het door de eenvoud leidt tot succeservaringen.

Een kind leert door Esperanto moeiteloos wat een substantief, een adjectief, een bijwoord, een verleden tijd is, want het merkt ze op dankzij de karakteristieke en onveranderlijke uitgangen. Wanneer de noties 'substantief', 'adjectief' e.a. helder in het geheugen gegraveerd en volledig geassimileerd zijn, zal de leerling ze veel gemakkelijker kunnen gebruiken in andere omstandigheden, bij de studie van andere talen, zelfs van de moedertaal. Dankzij de technieken van samenstelling en afleiding, die de leerlingen grootschalig in het Esperanto kunnen en moeten toepassen, leren zij semantische relaties tussen de woorden ontdekken, zelfs wanneer in de eigen moedertaal geen enkele dergelijke relatie bestaat; zo verwerven ze dus een dieper begrip van woordvorming en woordbetekenis. In vele talen bestaan dezelfde technieken, maar ze zijn bijna steeds verborgen, niet aanstonds zichtbaar en herkenbaar en vooral niet regelmatig en tot een minimum herleid.

Kathleen Helsen benadrukte dat we niet mogen verwachten dat de politici het onderwijzen van Esperanto in hun eindteksten zullen vermelden. Zij doen dat voor geen enkel vak. De politiek laat dat over aan het onderwijs. De onderwijsspecialisten moeten nu uitmaken of Esperanto als didactisch middel een bijdrage kan leveren in het (taal)onderwijs en op welke manier dat ingevuld moet worden. Zij zullen dan ook contact opnemen met ons om dat verder te bespreken. Het staat ook ieder(e) onderwijsnet of -koepel vrij om Esperanto al dan niet in hun programma op te nemen. Het is dus perfect mogelijk dat bijvoorbeeld alleen het *steineronderwijs* Esperanto als didactisch middel in zijn programma wenst in te schakelen.

We vonden aandachtige toehoorders en hadden een interessant gesprek. Verschillende pistes werden serieus besproken. Het viel ons vooral op dat de gebruikelijke vooroordelen over het Esperanto achterwege bleven.

Alle vier zijn we dan ook zeer tevreden over het verloop van het gesprek. Ieder van ons heeft zijn bijdrage geleverd aan het welslagen van dit onderhoud. André heeft, op basis van zijn eindwerk, een duidelijk betoog gehouden, en Kiki en Yves hebben bijkomende verduidelijkingen verstrekt. Daarna hebben we samen de kritische vragen beantwoord. Wel gaven sommige toehoorders toe dat het voor hen moeilijk was om te vatten waarover het eigenlijk gaat, omdat ze het Esperanto niet kennen. De heer Masquillier (voorzitter van de werkgroep) zei achteraf tegen Kiki dat ze eigenlijk eerst een initiatieles Esperanto zouden moeten krijgen om ons verhaal beter te kunnen begrijpen. Kiki zei dat daarvoor gezorgd kan worden! Er was achteraf ook interesse voor het 'didactisch materiaal' dat we hadden meegebracht: stripverhalen, cd's, kindercursussen, literatuur (Gezelle, Chomsky), dominoblokjes...

Ivo Durwael en *Gerd Jacques* hadden speciaal voor de gelegenheid een documentatiemap samengesteld, bestaande uit o.a. *Monato*, *De propedeutische waarde van het Esperanto (Helmar Frank), Ontdek het Esperanto - een fascinerende taal*, *Esperanto zó op zak*, *De sociopolitieke, pedagogische en culturele waarde van het Esperanto* (*Edward Symoens*) en '*Esperanto as a starter language...*' van *Angela Tellier*. De leden van de werkgroep rond Taalbeleid Nederlands gaan nu eerst de verstrekte informatie uit de documentatiemap verwerken om een beter inzicht te verkrijgen. Ze maken ook een verslag op over de gevoerde gesprekken met de vraag ook onze opmerkingen daaraan toe te voegen zodat het een degelijke tekst wordt.

Wordt vervolgd!(?)

Yves Nevelsteen en Dan Van Herpe

Uit de Onderwijsspiegel 2017 die in april op het kabinet van Vlaams minister van Onderwijs *Hilde Crevits* (CD&V) is voorgesteld blijkt dat een op de drie leerkrachten in het basisonderwijs aangeeft dat hij of zij het Frans onvoldoende machtig is of dat de durf om die taal te spreken ontbreekt.

Por ke la tagoj de la homaro estu pli lumaj

Onderstaande toespraak van Lidia Zamenhof, dochter van Dr. Zamenhof, had plaats 7 jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog. Ondanks zijn gedateerde formulering heeft hij m.i. nog veel actualiteitswaarde in deze 'gevaarlijke' tijden.

Tijdens het 17de Esperanto-Wereldcongres in Genève (1925) organiseerden we een vakvergadering. Ze ging door samen met de *Internationale Pacifistische Liga*. Er waren 30 personen aanwezig. De vergadering werd voorgezeten door Mevr. Isbrückner, secretaris voor La Konkordo was Mej. Lili Zamenhof. Referaten werden gelezen door M. Wiesenfeld en Mej. Zamenhof. Er werd gediscussieerd. Geen enkele resolutie werd aangenomen. Iedereen ging akkoord met het programma, het plan, de tactiek en het werkveld. Opnieuw raakten wij ervan overtuigd dat ons leger aanhangers van ons ideaal talrijker was dan men zou kunnen denken.

En nu met verse energie en nieuwe leden, op naar het energiek voortzetten van het werk

,

Toespraak van Mej. Lili Zamenhof tijdens de vakvergadering van "*Konkordo*"

Ik groet u, geestverwanten [samideanoj], vredesstrijders, hier voor de derde keer samengekomen in het neutrale Zwitserland. In uw ogen brandt het vuur, op uw borst prijkt een groene ster, het geliefde symbool van onze eenheid, zoals het kruis het symbool is van de eenheid van de christelijke kerk. Maar net zoals niet iedereen een echte christen is, als hij zich tooit met het kruis en Jezus aanbidt, zo is ook niet iedereen een echte esperantist als hij zich tooit mHet de groene ster, zelfs niet als hij de Internationale Taal vloeiend spreekt. Als wij in Esperanto niet meer zien dan een taal, zouden we ons misschien collega's kunnen noemen, misschien taalgenoten, maar niet geestverwanten [samideanoj]. Want het ideaal achter Esperanto gaat dieper. Niet enkel het verlangen om het aanleren van de taal gemakkelijker te maken, niet enkel de schrikF voor die massa dikke vreemdetalen-woordenboeken lag aan de basis van de creatie van de internationale taal. Neen, het was vooral de hoop dat de taaldiversiteit uiteindelijk niet langer mensen zou verdelen, de hoop dat de volkeren in onderlinge verstandhouding "één grote familie" zouden vormen. Het verlangen naar eenheid zou leiden tot de creatie Esperanto. Zeg niet, dat je dat niet begrijpt – want waarom anders zouden je ogen schitteren, zou je hart bonzen telkens als je vertoeft in dat betoverende land, genaamd 'Esperanto-land' [*Esperantujo*]. Als je dat niet voelt – ruk dan die groene versieringen van je hoed, das en jas want die ster moet je niet op je borst dragen maar in je borst. Zonder ons ideaal is Esperanto als een lamp zonder licht, als een kerk zonder God. Hoe dikwijls en hoe vurig zingen wij onze hymne niet, voor velen komt ze op de eerste plaats na hun nationale hymne! Maar velen zingen de woorden na, maar begrijpen ze niet, en wie ze niet begrijpt met zijn hart, snapt de betekenis niet, zelfs niet met behulp van het dikste woordenboek, uit hun mond klinken die woorden als… holle vaten.

De historische betekenis van de Esperantobeweging bestaat niet alleen uit de vele concrete resultaten waar onze congressen zoveel vergaderingen aan wijden, maar bestaat uit iets veel edeler, veel zoeter, met name een groot ideaal, een visioen dat wanneer mensen elkaar begrijpen, ze zich – ooit beetje bij beetje, zonder hun thuis te verlaten – kinderen zullen voelen van die grote familie, die mensheid heet, en zich betitelen met een nationaliteit maar ook met de meest waardige titel van allemaal – lid van de mensheid [*homarano*].

vervolg p. 7

La aventuro de nia unua scienca publikigaĴo

"PLOS one" estas revuo ligita al la retejo PLOS (Publika Scienca Biblioteko). En la retejo oni povas legi ke ili "kredas ke sciencaj ideoj kaj malkovroj estas publikaj aĵoj. Ilia gajno nur finrealiĝos kiam sciencistoj havas taŭgajn ilojn por rapide komuniki ideojn, rezultojn kaj malkovrojn unu al la aliaj kaj al pli vasta publiko."

La 9an de decembro de 2016 ni publikigis en la revuo nian unuan sciencan publikaĵon, temas pri krania osteopatio. Ni klarigas ĉi-sube la malfacilaĵojn, kiujn ni bedaŭrinde renkontis pro kutimaj lingvoproblemoj.

Ni memvole elektis liberaliran revuon, ĉar ni kontraŭas la privatigon de scioj. Bedaŭrinde ne ekzistas tiaj revuoj, kun sufiĉe bona relegadsistemo en la franca lingvo (aŭ en Esperanto kompreneble). Do unu el ni verkis la artikolon en la angla, kaj poste ni ĉiuj relegis kaj ĝustigis ĝin. Poste ni petis al kvar geamikoj denove ĝustigi nin. Du el ili estas denaskaj anglo-parolantoj , kaj la du aliaj vivas en anglalingvaj landoj kaj instruas la anglan. Fidplene ni sendis la artikolon al la revuo.

Ve! Tuj nia artikolo estis rifuzita pro gramatikaj eraroj kaj mallegebla ĝenerala aspekto. "PLOS One" sugestis al ni peti helpon de denaska anglo-parolanto sed ne montris al ni la partojn, kiuj ne taŭgis. Ni mem do ne povis korekti la artikolon. Tial ni petis helpon de scienca tradukistino,
D-ino Alison Foote el la Universitato Grenoble-Alpes, kiu akceptis modifi nian artikolon rapidege pro la templimo trudita de la revuo. Ni kompreneble pagis ŝin, malgraŭ malfacilaĵoj por eta grupo kiel la nia.

Poste ni renkontis aliajn malfacilaĵojn, rilate al aliaj problemoj de la scienca publikiga sistemo. Sed la lingva problemo miaopinie estas la plej grava. Ni bezonis pli da tempo pro lingvaj problemoj ol pro sciencaj aferoj. Kaj preskaŭ neniu en la scienca mondo konscias pri tio – aŭ pli ĝuste provas trovi kaj realigi solvon. Eĉ ni, kiuj konas la forton de Esperanto, tamen publikigas en la angla, ĉar alie ni mortos kiel gesciencistoj. Tial mi volis almenaŭ rakonti ĉi tiun aventuron – kiu bedaŭrinde certe estas tute kutima. Se vi konsentas rezisti kontraŭ ĉi-tiu malbona sistemo aŭ se vi trovis alternativojn, bonvolu skribi al ni ĉe contact [a] cortecs.org.

Nelly Darbois
(prilaborita de Piet Glorieux)

P.S. La finfina artikolo (en la angla kompreneble) estas legebla je http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0167823

vervolg van pagina 6
Veel mensen stellen liefde voor het vaderland gelijk met haat tegenover andere landen. Welnu medestanders! Wij allen, die elkaar in vrede de hand reiken, zijn het beste bewijs van het feit dat er in een mensenhart plaats is voor het hele menselijke ras. En wij, burgers van Esperanto--land, zijn in onze aparte landen betere patriotten dan de kinderen van chauvinisme-land, die hun landen scheiden door muren van haat. Vandaag heerst er nog hardheid in het hart van veel mensen – wij zijn de kleine druppels, die zonder ophouden druppelend, bergen van graniet doorboren. Nu heerst nog het duister van de bergen, mogen wij de zonnestralen zijn, die de schemering van de volkerenhaat doen oplichten. Onze stem zal misschien nog lang roepen in de woestijn; maar uiteindelijk zal haar echo luid roepend de wereld bereiken en de slapende harten wakker maken en "zal de mooie droom van eeuwig geluk voor de mensheid werkelijkheid worden". Leve het Esperanto-ideaal!

Uit 'Por ke la tagoj de la homaro estu pli lumaj'
een uitgave van de Vlaamse Esperantobond
(en nog altijd verkrijgbaar!)
vertaling: Piet Glorieux

Kamparulo iris metropolen!

Post jaroj da spirita entombiĝado... mi decidis trajni Antverpenen por konatiĝi kun la nova Centro, en la Longa Bildetarostrato. Mi modeste loĝas en partvilaĝeto de vigla provinca urbo, sed tre proksime de ĝia stacidomo. Je duono post la naŭa (ĉar maljunulbileto estas uzebla nur post la naŭa) mi iris stacidomen, salutis la bovinojn, kiuj paŝtas en apuda herbejo, kaj konstatis ke intertempe la trajnoj moderniĝis kaj rapidiĝis. Entute mi bezonis malpli ol kvardek minutojn por atingi Antverpenon.

Mi bone antaŭe notis sur papereton la sekvotan vojon. Eliro plej proksima al la loĝejo de la flandraj leonoj, sekvi la straton ĝis la Carnotstrato: do en plena trafikbruo, en plena metropola vivo... la tutaj 150 metrojn en la Carnotstrato, aŭtomobilbruo... tramkirliĝado... ĉiarasaj homoj kaj hominoj... Subite tamen, en la Baraĝpontstrato ĉio fariĝas multe pli trankvila... supozeble vojo malpermesata al aŭtomobiloj? Mi ne sciis ke tiaj trankvilaj stratoj ie ajn en Antverpeno estas troveblaj! Kaj ankoraŭ plitrankviliĝas, post 90 metroj, kiam mi dekstren eniras la Oferaĵstraton. Kaj... mi ricevas la impreson ke mi eniris Nord-Afrikon, odoro, spiro, flaro, vido... pasantoj... ĉio kondukas miajn pensojn al alia kontinento! Kaj tio eĉ dum 350 metroj. Dekstren tiam, en la Longan Bildetarostraton, dum 100 metroj. Kaj tiam mi vidas maldekstre de mi la indikon de Esperanto-Domo. La domnumero ne estas problemo, ĉar se mi post dekoj da jaroj ne jam sukcesas memori la numeron en la Franca Avenuo, nun neniu problemo! Se vi unufoje legis ĝin france, vi dum tuta vivo ne plu forgesos! Ĉarme erotika!

Mi retropaŝas kelkajn paŝojn, ĝis la alia flanko de la strato (ĉe angulo, kie troviĝas la Filmdomo), por ricevi miajn unuajn impresojn de la nova verda hejmo. Kaj mi vidas sufiĉe modernan konstruaĵon, kun la supraj etaĝoj en iu aŭ alia konstrustilo. Kaj mi estas homo, kaj mi do komparas kun antaŭa situacio. Jes ja, la antaŭa adreso estis pli pompa, pli prestiĝa... sed tamen estis iel ŝajnprestiĝo. Kiu promenanto ja tie iam pasas? Nur iu, kiu perdis la vojon, mi supozas. Jes, multaj pasas, sed en aŭtoj, en la mezo de la granda ŝoseo. Kaj la stilo? Nu, honeste, nia antaŭa sidejo tamen estis (kaj estas, kvankam ne plu nia sidejo) malnova (kaj maljuna, mi ŝatus diri) krakanta konstruaĵaĉo, kiu restas rekte staranta nur danke al la flankaj apogantaj domoj, ĉu? Kaj ĝiaj piedoj (la kelo) stinkis. La tiama montrofenestro estis iu subnivela, malgraŭ pli-malpli kvadrateco, bovokulo (patrijspoort) kiun neniu iam ajn rigardis... kvazaŭ iu rubaĵkolektinvita elŝparita loko en la konstruaĵo.

Kaj kio pleje impresas nun estas la grandioza plenfasada vitra vando, montrofenestrego... bedaŭrinde en la nuna momento ankoraŭ iom Jehovan-aspekta. (Unua ideo: ĉu ili zorgis asekuron kontraŭ rompiĝo de la vitraĵo?) Kaj la interna spaco estas tre vasta. Mi esperas ke oni sukcesos transformi ĝin en invita, alloga, brila ejo! Mi tuj lernis ke nur la teretaĝo estas nia. La konstruaĵo, tion mi poste lernis, estas iom duvizaĝa Jano, ĉar se nia sidejo rigardas Bildetarstraten, la supraj montras siajn dorsojn al ĝi: ili eĉ ne havas adreson en tiu strato, sed en alia... dorsa aŭ flanka, mi ankoraŭ ne scias. Do tiuj etaĝoj faldiĝas ĉirkaŭ la nian.

Post ekstera admirado sekvas interna. Antaŭe... mi bezonis binoklon por trovi plafonon, nun mi komence havis la impreson ke ĝi kuŝas sur miaj ŝultroj. Nu, falsa ideo... pro la vasteco de la salono, kaj pro la kontrasto! En la nuna momento la salono montras sian naskiĝstaton ju pli oni iras pluen. La unuaj metroj, kun imponaj libroŝrankoj, impresas bonaj, esperigaj. La parto kiu estos uzata kiel kunvenejo por nia amasa membraro... komencas havi karakteron. La fundo de la ejo estas transformata, -ita, -ota en skatoletaro: ĉambretaro, oficejaro... En la nuna momento ankoraŭ iom enigma, iom konfuziga, iom ne-jam-preta... Bedaŭrinde, sed unuavide neriparebla, estas la fakto ke en neniu el la ĉambretoj iu ekstera lumo (krom iom de iuj plafonaj tegmentofenestroj?) kaj metropola aero, estas enlaseblaj. La kostoj de la lumigo certe ne estos neglekteblaj! Ene: oazo da silento, la ĉiam kaj ĉie penetranta trafikbruo de antaŭe tute mankas, aŭ pli ĝuste **malestas**, ĉar vorto *manko* ja sugestas bedaŭron. Jam estas taŭga, alloga kuirejeto kaj eĉ ĉambreto kun duŝo. Finite la necesejaĉo de Franca Avenuo!

Strange, sed iel, ial, mi akiris la senton ke la Centro, finfine, ekrolos kiel arĥivejo, kiel konsultejo. Inter la dokumentoj mi renkontis poŝtkartformatan foton de iu esperantista postkongresa grupvizito al Gelo (Geel), je la 19a de junio 1938a, kie mi mem, centre de la grupo, kun miaj gepatroj, pozas kiel apenaŭ kvarjara esperantistideto! (vidu paĝon 23)

Vido el alta domo en relative mallarĝa strato ofte kolizias kun muro de fasadoj. Nia Centro eskapas al tio, ĉar ĝuste antaŭ sia vizaĝo estas breĉo, la rigardo promenas enen en alian straton! Kiel radio al la suno. La kvartalo estas hejmeca por kamparulo. Mi sentas min hejme tie, ĉar ĝi spiras la etoson nunan de mia provinca urbeto. Ankaŭ ĉe ni estas multe da fremduloj, kaj ili ĝenas neniun, kaj ni ne ĝenas ilin. Se la strato estus tegmentita, volbita, oni eble pensus pri «sukho»... sed, ĉu ni ne volas konkeri la tutan mondon?

Jen miaj unuaj impresoj.... sed, nepre iru, kaj rigardu mem! La nomo de la strato jam tuj tintigis sonorileton en mia kapo, kaj ĉi-vespere, post reveno hejmen, mi malkovris la kialon. Mi hazarde prenis libron de Ernest Claes, kaj tuj en la unua paĝo mi renkontis la Lange Beeldekensstraat! En sia junaĝo, en la komenco de sia edziĝa vivo kun Stephanie Vetter, li loĝis en tiu strato! Ĉu ne inda, eĉ se iama, estinta najbaro? KAJ se iom mordetas la perdo de prestiĝo, balzamas la vundon la konscio ke nun ni estas posedantoj kaj ne plu luantoj! Kaj la ĉerizo sur la torto: la promeno de la stacidomo al la Centro estas dekfoje pli agrabla ol antaŭe!

Pedro De Smedt

INTERNA IDEO

Taaldiversiteit

Nationale regeringen neigen ernaar om de grote verscheidenheid aan talen in de wereld te beschouwen als een hindernis voor communicatie en ontwikkeling. Voor de Esperanto-gemeenschap is taaldiversiteit evenwel een constante en onmisbare bron van rijkdom. Bijgevolg is elke taal, net als elke soort in de natuur, op zichzelf waardevol en verdient ze om beschermd en bewaard te worden.

Wij beweren dat een communicatie- en ontwikkelingspolitiek die niet gebaseerd is op respect en ondersteuning van alle talen, de meerderheid van de talen veroordeelt tot uitsterven. Wij zijn een beweging voor taaldiversiteit.

De laatste tijd groeit het bewustzijn van de dreigende verdwijning van een groot deel – 90 tot 95 % – van de zes- tot zevenduizend talen in de wereld. Elk jaar stijgt het aantal boeken, wetenschappelijke en persartikelen, conferenties en manifesten met deze problematiek als onderwerp. De standpunten zijn echter heel uiteenlopend, of het nu gaat om de oorzaken van het verdwijnen van talen, de betekenis en gevolgen ervan of de meest effectieve strategieën om talen in stand te houden.

Wat de oorzaken betreft, verwijst het Manifest naar het natiesysteem dat heden ten dage de wereldpolitiek beheerst. Volgens het internationaal recht hebben staten bijna het volledige beslissingsrecht over alles wat binnen hun grenzen gebeurt. Vooral kwesties rond culturele en taalidentiteit worden beschouwd als een "binnenlandse" aangelegenheid. En zoals meerdere onderzoekers van taalrechten en taaldiversiteit (bv. *Joshua Fishman*, T*ove Skuttnabb-Kangas* en *Robert Phillipson*) hebben aangetoond, voerde de moderniseringsgolf die vanuit West-Europa gedurende de 17e, 18e en 19e eeuw aanrolde, eentaligheid mee als één van de basisprincipes van de moderne staat. Zelfs staten als Canada, Zwitserland en België, die door de geschiedenis werden bedeeld met twee grote en machtige taalgroepen, evolueerden gedurende de 20e eeuw naar een maximale opsplitsing in eentalige delen van een federatie.

Het *Manifest van Praag* vermeldt twee hoofdmotoren voor deze evolutie naar eentaligheid. De eerste, die verband houdt met communicatie, dateert al van de 15e eeuw, toen het eerste project tot standaardisering van een nationale taal, het Spaans, gerealiseerd werd. Volgens *Ivan Illich* was deze sprong in de taaltechnologie een reactie op de verspreiding van de druktechniek, die het kerkelijke en koninklijke monopolie op het geschreven woord bedreigde. Omdat elites er overal en altijd naar streven om hun eigen machtspositie te verzekeren, verspreidden zich over Europa de gestandaardiseerde talen gebaseerd op de spraakgewoonten van de geletterde bevolkingsgroepen. Die verspreiding werd bezegeld door het opkomende moderne nationalisme in de 18e en 19e eeuw, een koloniale uitvinding volgens Benedict Anderson, die weldra navolging zou vinden in de Europese moederlanden.

Misschien kan er kritiek gegeven worden op het feit, dat het *Manifest* geen gewag maakt van de ideologische kant van het *eentaligheidsstreven*, bv. door het woord *eenheid* toe te voegen aan *communicatie*. Het is immers heel duidelijk, dat anderstaligen dikwijls niet alleen als spelbrekers worden be-

schouwd, maar ook als potentiële landverraders.
De tweede motor, ontwikkeling, is een recentere uitvinding. Volgens *Wolfgang Sachs* en zijn collega's dook de idee, dat alle economische systemen in dezelfde richting moeten evolueren, pas aan het eind van de Tweede Wereldoorlog op. Nochtans zit onder dat mom één van de leidende principes van het kolonialisme verborgen: de idee dat de wereldgeschiedenis van nature uitmondt in het economische/politieke systeem van de industriële landen, en dus dat andere landen en samenlevingen enkel kunnen kiezen tussen eeuwig achterblijven of getrouwe assimilatie aan dat model. Die ideologie domineert de wereld nu op een ongelooflijke manier; op één of ander manier worden alle landen, inclusief de VS, erdoor gekoloniseerd. Het is een systeem dat grootschaligheid stimuleert – superbedrijven, super-economieën, en ook super-talen. Het is erg betwijfelbaar of zo'n systeem duurzaam is, maar op dit moment, aan het einde van deze 20e eeuw, is het overal voelbaar. Kleine firma's worden opgeslokt door grotere, kleine economieën moeten zich onderwerpen aan de eisen van de grote, en inheemse talen moeten het afleggen tegen regionale of nationale talen.

De uniciteit van Esperanto en m.i. de hoofdoorzaak van haar beperkte verspreiding ligt in het feit dat de taal een systemisch alternatief vormt in de wereld van de talen. Velen pleiten en blijven pleiten voor Esperanto met het argument dat het a.h.w. een soort olie is voor het raderwerk van de wereldwijde communicatiemachine: het "metrisch systeem van de talen". Maar meters en grammen hebben niets veranderd in de wereld van de fysica; ze hebben alleen de berekeningen eenvoudiger gemaakt. Esperanto, daarentegen, is in staat om gedragingen, machtsverhoudingen en zelfs onze opvatting over het fenomeen "taal" te veranderen. En net die subjectieve factoren schragen de maatschappelijke orde – elke maatschappelijke orde. Als de hele wereld – of althans het grootste deel – zich zou aansluiten bij de "Esperanto-gemeenschap", zouden de twee vermelde motoren richting eentaligheid simpelweg niet meer functioneren, omdat mensen er niet meer in zouden geloven. Misschien zouden de nieuwe opvattingen even mythisch zijn, maar in elk geval zouden ze de meertalige realiteit van de wereld, waaraan Esperanto wel is aangepast, weerspiegelen. De mythe van de eentaligheid dateert uit de periode van de vorming van de natiestaten, en schraagt een talensysteem en een taalkunde die gebaseerd is op nationale standaardtalen. Esperanto ondersteunt daarentegen een talensysteem en een taalkunde, waarin communicatie tussen individuen centraal staat: "geen Fransen met Engelsen, geen Russen met Polen, maar mensen met mensen" zoals *Zamenhof* het in *Boulogne-sur-Mer* treffend verwoordde.

Het Manifest verklaart dat, in een dergelijk talensysteem, alle talen als waardevol worden beschouwd en "bescherming en instandhouding verdienen". Welnu, dat is misschien één van de nieuwe mythes die Esperanto heeft gecreëerd ter vervanging van de nationale mythes. Talen zijn wispelturig en altijd twistappels, nauw verweven als ze zijn met emoties en ideologieën, en tezelfdertijd nuttige instrumenten voor onderhandeling en transcendente symbolen van identiteit. Het is onmogelijk om het lot van de talen te voorspellen, mocht Esperanto zich wereldwijd verspreiden: zou de mondelinge overlevering dan niet meer verdwijnen ten gevolge van de geschreven talen? Nochtans is de kernidee van het *Manifest* correct. Een groot deel van de rijkdom van Esperanto komt van de moedertalen en nationale talen van haar sprekers, en van de diverse culturen die in de taal tot uitdrukking komen. De Esperantosprekers, zoals *William Auld* en *Probal Daŝgupta* op een eloquente manier betoogden, putten niet uit een "internationale" cultuur, ontdaan van lokale kleuren en geuren, maar uit veelkleurige ontmoetingen van elke lokale cultuur met de Andere – de echte of ingebeelde gast in wiens bijzijn men zijn huis ordent en toont. Die gastvrijheid (en de vriendelijkheid van de gast) vormt de kern van het Esperanto-talensysteem. Nationale talen zijn daarentegen noch goede gasten, noch goede gastheren: thuis streven ze, als overbezorgde curatoren, naar een museumachtige orde; buitenshuis kloppen ze op tafel, en eisen dat alles is "zoals thuis".
Te gast zijn is de kernidee van elke ecologische kijk op de wereld. Daarom is de vergelijking tussen talen en soorten in de natuur in het *Manifest* niet verwonderlijk, want Esperanto incarneert een houding die de ecologische beweging pas recent heeft overgenomen: de idee dat we alleen maar te gast zijn op aarde, dat we moreel verplicht zijn om ze in zo goed mogelijke staat door te geven aan onze nazaten. Ik heb een sterk vermoeden, dat het enige alternatief voor massale "*talen-moord*" (de wereld nagenoeg opzettelijk ontdoen van zijn talen) het uitdragen is van een ecologische kijk op cultuur, vergelijkbaar met onze kijk op de natuur. En dat toont aan, hoe uitdagend en dringend de taak is die we samen met deze "simpele" taal op ons nemen.
Wat kunnen we doen om concreet gevolg te geven aan de conclusies van het *Manifest*? Ten eerste, ons bijscholen over de talen rondom ons: over de eigenschappen, gevechten en het lot van de vele inheemse en ingeweken talen in ons eigen land. Ten tweede, raakpunten zoeken tussen die talen en Esperanto: één of andere vertaling, een brochure of artikel, misschien een seminarie of zelfs een taalcursus. Ten derde, in je eigen taal schrijven over de ecologische eigenschappen van Esperanto – niet sloganesk, in de trant van "Esperanto of niks", maar door samen na te denken, te wijzen op de parallellen en uit te nodigen tot verdere dialoog en samenwerking. Ten vierde, de mogelijkheden uitzoeken voor het ontwikkelen van een permanente dialoog tussen Esperanto-organisaties en organisaties voor bedreigde talen en minderheidstalen. Ten vijfde, de acties van IKEL of andere organisaties, actief op het terrein van zulke talen steunen. Ten zesde… maar ik wil je het plezier van je eigen creativiteit niet onthouden.

Uit het Manifest van Praag (1999)
Mark Fettes
(vertaald door Piet Glorieux)

Kongreso de Esperanto en Edinburgo

La Esperanto-Asocio de Britio (BEA) kaj la Esperanto-Asocio de Skotlando kunmetis siajn naciajn kunvenojn en unusolan kunkongreson en 2017. Edinburgo gastigis la plej grandan Esperanto-kongreson en Britio, la 98-an britan kaj 112-an skotan. La kongreso okazis de vendredo la 19-a de majo ĝis dimanĉo la 21a-. Por transmaraj gastoj ne estis kotizo. Mi ĉeestis tiun ĉi okazaĵon kaj volonte iom raportas pri ĝi.

Komplikis la hordiferenco pli ol ni antaŭvidis: mi preparis ĉion per Google Calendar kaj kiam mi alvenis en Skotlando ĉio ŝoviĝis unu horon... Ankaŭ iom konfuzis nin ke la tagmanĝo okazis sabate je la 12 h kaj dimanĉe je la 13 h. Feliĉe ni tamen rimarkis tion ĝustatempe kaj ni sukcesis ankoraŭ ŝanĝi la horon de nia vizito al *The Real Mary King's Close*.

La moderna kaj bone ekipita kongresejo - *The Melting Pot* - troviĝis meze de Edinburgo kaj estis tre facile atingebla per malmultekosta Ryanair-flugo kaj poste rekta buso de la flughaveno. La pasvorto por eniri ĝin estis "saluton". Tre ĉarme :-) Dumpaŭzaj teo kaj kafo estis senpagaj. Kiam temas pri busoj, ni estis agrable surprizitaj de la ĝentileco kaj fleksebleco de la britoj. Ĉar por ni estis plej facile pagi kontante po 1,6 pundoj por ĉiu vojaĝo, afabla dungito proponis al mia kunulino Eveline ŝanĝi 15 eŭrojn al moneroj.

Alveninte, ni demandis pri kongreslibro. Tre originale, la nomŝildo estis samtempe ankaŭ esperantigita mapo de la urbo kaj programo! Aliĝante mi forgesis mencii ke mi manĝas senglutene. Mi ege aprezis ke la organizantoj por dimanĉo senprobleme antaŭvidis tre bongustan pladon speciale por mi.

Mi rekonis malmultajn esperantistojn kiam mi alvenis. Ŝajne pluraj partoprenintoj elektas ne ofte vojaĝi ekster Britio. Por mi la renkontiĝo tial estis aparte interesa: mi ekkonis multajn novajn interesajn homojn. Mi ne prelegis, mi estis nura partoprenanto. Tamen mi multe varbis por *Amikumu*. Kvankam ne vere estis bezonata; pli ol triono de la partoprenantoj (23 homoj) aktive uzis ĝin, ĝi estis menciita dum komedia kvizo kaj multaj homoj parolis pri ĝi.

Mi ne ĉeestis ĉiujn prelegojn, sed konstatis ke la enhava kaj lingva nivelo estis tre alta. Oni malmulte krokodilis kaj ĝenerale parolis sen troa angla akĉento. Aperis kelkaj novuloj kiuj antaŭnelonge lernis Esperanton per *Duolingo*, sed la granda plimulto estis britaj spertuloj. Prelegis eminentuloj kiel Viktoro Solé kaj Andrew Weir. Jorge Camacho gvidis poezian atelieron kaj Stela Besenyei prezentis la novan *Pasporta Servo*. Mi iom parolis kun ŝi kaj estas tre danka ke ŝi persistis pri ĝia reeldonado surpapera. Absolute ne evidentas, mi bone konscias pri tio!

Al mi plej plaĉis la prezento de Andrew Weir pri nynorsk. Estas nekredebla lingva situacio en Norvegio; mi ekzemple eksciis ke en la parola lingvo, ĉiuj dialektoj estas egalrajtaj kaj ne ekzistas unu, sed du versioj de la skriba lingvo!

Dum la renkontiĝo mi eksciis ke la Esperanto-Asocio de Britioa vendis ĝian domon en Londono kaj havas nun sidejon en Barlastono. Ĝia dungito prizorgis libroservon kun granda oferto de malmultekostaj brokantaĵoj. Ĝojige mi konstatis ke la BEA tre bone komprenis kiel en 2017 efike varbi novajn junajn esperantistojn. Vidu la bildon de la reklamo.
Ne okazis komuna fotado. Tio ŝajne estas unu el la solaj "mankoj" kiujn mi konstatis. Eble simple ne estas kutimo en Britio; mi ne scias.

Por tamen ion mencii pri Edinburgo mem: pluraj muzeoj estas alireblaj senpage en Skotlando. Se iam vi vizitus Edinburgon kun infanoj, ni forte rekomendas *The Scottish National Museum*. Senpaga kaj mirinda!

Por fini mi nepre menciu ke vi dankas ĉi tiun raporton al *SwiftKey*. Mi konscias ke tio sonas strange, sed tiu nova klavaro por iPhone tiom rapidigas kaj agrabligas la tajpadon sur saĝtelefono ke mi efektive emis kaj trovis tempon verki! Por ekscii pli, vizitu www.komputeko.net kaj sube elektu vian saĝtelefonan operaciumon.

Yves Nevelsteen

Atingo en Madagaskaro

Ni ricevis jenan raporton pri sukcesa enkonduko de Esperanto en mezlernejo. Mi skribe intervjuis la iniciatinton Désiré RABEVAZAHA antaŭ kelkaj monatoj.

Kiun strategion vi uzis por enkonduki E-on en la lernejo ?
Esperanto disvastiĝas en lernejoj konforme al oficialaj rezolucioj de UNESCO (10.12.1954) en Montevideo kaj tiu de 08.11.1986 en Sofio. Koncerne kursojn ĉe gimnazio Collège Bouba, la direktorino ne bezonis permeson de la ŝtato. Ĉio iris glate. Mi faris prelegon antaŭ la malfermo de la kursoj kaj rajtis instrui Esperanton en tiu ĉi gimnazio. Signas novan turniĝon en la historio de la E-movado en Madagaskaro, ĝi meritas subtenon pro granda paŝo en la instrua kampo de la Internacia Lingvo, artikoloj pri tiuj kursoj aperis en taggazeto. Aldone, (Centre International d'Espéranto) Internacia Esperanto-Centro estas fondita en la jaro 1970. La ministerio pri nacia edukado rajtigis organizi kursojn en duagradaj lernejoj ekde la jaro 1986 kaj en la beletra fakultato de la universitato en 1995. Tiu ĉi centro estas gvidata de Désiré Rabevazaha kiel direktoro-fondanto. Dunivela ekzameno estas organizita ĉiujare kun diplomoj por sukcesintoj: atesto pri lernado kaj atesto pri praktika lernado.

Kiu gvidas la kursojn?
Kvin instruistoj kun la direktorino gvidas la kursojn. Kompreneble ili ĉiuj regas E-on. Ni intencas interŝanĝi kun eksterlandaj esperantistoj.

Kiam komenciĝis la kursoj?
Instruo de Esperanto en tiu gimnazio komenciĝis la 13an de oktobro 2016 kun 219 lernantoj en kvin klasoj (de la 6a ĝis la 1a), dum la kursoj en la universitato komenciĝos venontmarte 2017 *(ndlr: do ili jam komenciĝis).*

Kie situas la lernejo?
Lernejo Collège Bouba situas en Ambodihady/Ambohimanarina, Antananarivo-101, ĉefurbo de Madagaskaro. Donitaĵoj de la direktorino: Rasoarimalala Sahoby, tel. (261-20) 3311 145 95, retadreso: Sahobygimnazio7@yahoo.fr.

Kiel statas la instruado?
Malbonaj vivkondiĉoj ne ebligas fari multon. Pro tio la lernejo kaj CIE bezonas subtenon. Ekzistas UEA-konto: « raby-y » aŭ eblas transsendi monon per Western Union aŭ al poŝtadreso Boîte Postale : 3171, MG-101 Antananarivo, Madagascar.
Mi estas peranto en Madagaskaro de Unuiĝo de Esperantistoj en la Tuta Afriko (UETA), ja estas io grava.
La direktorino de la gimnazio invitis afrikan esperantistan paron por viziti la lernejon. Ni organizis varman akcepton por ili kun refreŝiĝo. La gastoj gratulis la lernejon kie E-o estas instruita.

Piet Glorieux

TATJANA AUDERSKAJA naskiĝis kaj loĝas en Odeso, studis biologion en la Odesa Ŝtata Universitato kaj nun laboras en la Odesa Zoologia Ĝardeno.
En sia enkonduko al la ĉi-sube prezentita poemo (el 'Beletra Almanako' 2016/26), ŝi anoncas, ke ŝi decidis verki siajn poemojn laŭ striktaj reguloj pri ritmo kaj rimoj por protesti kontraŭ la moderna tendenco al tute senregula poezia kreado. Ĉiu leganto opinios laŭ sia propra sento.

NATURA EVOLUO

1 Nun neniu verkas poemojn kun ritm' kaj rimo.
Nun neniu strebas al plej trafa
kaj sole taŭga esprimo.
Nun neniu desegnas projektojn
arkitekturajn permane:
Ĉiuj scias, ke fari tion estas
elspezi la fortojn vane.

5 Nun neniu scipovas kalkuli sen komputilo.
Nun neniu sin sentas sekura,
se en la poŝtelefon' estingiĝis la pilo.
Nun neniu arogus, eĉ sub la influ' de l' impeto,
Eldiri iun penson, kiu ne estus trovebla
en Interreto.

9 Nun neniu kredas al siaj propraj okuloj:
Vero estas nur tio, kion diras al ni superuloj.
Nun neniu eĉ penas pensi memstare:
Per televid' kaj Fejsbuk' ni edukiĝas are.

NATUURLIJKE EVOLUTIE

Nu schrijft niemand gedichten met ritme en rijm.
Nu streeft niemand naar de treffendste
en enige geschikte uitdrukking.
Nu tekent niemand architectuurprojecten met de hand:
Iedereen (allen) weet dat dat doen betekent
de krachten vergeefs uit te putten.

Nu kan niemand rekenen zonder computer.
Nu voelt niemand zich veilig,
indien in de zaktelefoon de batterijcel uitgaat.
Nu zou niemand zich aanmatigen, zelfs onder
invloed van onstuimigheid,
een of ander idee uit te spreken, die niet op
internet staat.

Nu gelooft niemand zijn eigen ogen:
Waarheid is alleen dat, wat meerderen ons zeggen.
Nu tracht zelfs niemand zelfstandig te denken:
Met televisie en Facebook worden wij groepsgewijs
opgevoed.

PRI LA POEMO

<u>Titolo.</u> **Natura evoluo**

Evoluo= iompostiome° disvolviĝi (PIV) *langzamerhand*
iompostioma ŝanĝiĝo, aliformiĝo.
Jen amuza difino, ĉar kelkfoje tiaj naturaj okazaĵoj° povas esti ege bruskaj ! Pensu *gebeurtenis*
pri tertremo° aŭ erupcio°. *aardbeving; vulkaanuitbarsting*

<u>Verso 1</u>. **Nun neniu verkas poemojn kun ritm' kaj rimo.**

verki = ?
Malgraŭ sia rilato kun angle '*to work*' (ndl. *werken*) '**verki**' signifas en Esperanto: **krei** aŭ produkti ion novan en scienco aŭ arto (PIV).
Rolo kaj graveco/neceso de kreado?
Dank' al tiuj eblas produkti kaj konatigi verkojn artajn aŭ sciencajn.
Kp. Z.: **Koniĝas majstro laŭ sia verko.**
Aan het werk kent men de meester.

'ritm' = ritmo
Jen malfacile prononcebla mallongigo!
Kial la aŭtorino enkondukas tiun ĉi vorton kun neprononcebla konsonant-akumulado?
Supozeble pro la nombro de la silaboj? Do ĉu ŝi deziras krei klasikan poemadon?
Ni atendu la sekvon !

<u>Verso 2.</u> **Nun neniu strebas al plej trafa kaj sole taŭga esprimo.**

strebi al° = *streven naar*
Energie streĉi° la fortojn de la korpo, menso aŭ spirito por atingi celon (PIV). *inspannen*
strebi al io por...
atingi, akiri, scii...
taŭgi = esti bona por io, uzebla por ia celo (PIV).

<u>Verso 3.</u> **Nun neniu desegnas projektojn arkitekturajn permane:**

Kiel do arkitektoj faras nun?
Dank' al la modernaj maŝinoj, permana desegnado rariĝas.
Eblas ankaŭ, ke post jaroj la aĉeto de komputilo estas malpli kosta ol la ...
senfina pagado de dungitoj°. *werknemer*

Verso 4. Ĉiuj scias, ke fari tion estas elspezi la fortojn vane.

elspezi = pagi monon (PIV).

vane = sen rezulto, senutile (PIV).

Pri kio alia oni povus diri, ke fari tion estas vane?

paroli al surdulo, sekigi tukojn sub la pluvo, konvinki obstinulon°... *stijfkop*

Ĉiu imagu laŭ propra emo°! *eigen zin*

Ĉu vere la antaŭa labormaniero estis tiom laciga°? *vermoeiend*

eble ne, sed tamen temporaba°. *tijdverslindend*

Verso 5. Nun neniu scipovas kalkuli sen komputilo.

Ĉu ne jen plendo° iom troiga? *klacht*

Tamen estas ja vere, ke en la tempo bezonata por trovi paperon kaj ajnan skribilon, la komputilo... jam delonge estas preta !

Sed kompreneble, en nia teksto ne temas pri ia ĉiutaga problemeto.

Enkapa kalkulado° ne plu necesas. *hoofdrekenen*

Verso 6. Nun neniu sin sentas sekura, se en la poŝtelefon' estingiĝis la pilo.

sekura = estante en sendanĝera situacio (PIV).

Kiel **sekurigi** la popolojn kontraŭ la atombombo?

Kion fari por ĝui senton de **sekureco** en sia hejmo?

Kial tio estus nun tiom maltrankviliga?

En la moderna vivo la uzado de tiu telefono ege kreskis. Tiom eĉ, ke multaj ne plu povus imagi normalan vivon sen ĝi.

Parenteze°, kiom da legantoj *tussen haakjes* ankoraŭ riskus vivi en tia kondiĉo hodiaŭ?

estingi° = ĉesigi bruladon, lumadon *uitdoven*

sed ankaŭ ĉesigi kaj kvietigi la ardon aŭ eksciton

estingiĝis: *(zichzelf) uitdoven*

Versoj 7-8.

Nun neniu arogus, eĉ sub la influ' de l' impeto, Eldiri iun penson, kiu ne estus trovebla en Interreto.

arogi = malhumile° postuli, pretendi pri nemeritita honoro aŭ privilegio (PIV). *hoogmoedig*

Kiel kondutas° **arogantulo**? *zich gedragen*

Li kondutas ofende° fiere, *aanstootgevend*

malŝate° vidalvide° al aliaj. *verachtend; tegenover*

Legantoj povas kelkfoje **arogi al** si ...

korekti iajn eldirojn de ĉi tiu artikolo.

Kiel klarigi, ke Interreto onidire estas tiom amase uzata?

impeto = granda puŝforto; energio de la antaŭenmovo (PIV), ekz. rompi per digoj la impeton de la riveron.

Verso 9. Nun neniu kredas al siaj propraj okuloj:

Ĉu 'kredi siajn proprajn okulojn' aŭ 'al siaj' propraj okuloj?

ambaŭ eblas.

Ĉu vere? Kial?

Pro la multaj informoj el ĉiaj nun disponeblaj fontoj° ni nun konscias°, ke ni ofte scias pli ol tio, kion ni simple vidas aŭ travivas°. *bron; beseffen* *beleven*

Verso 10. Vero estas nur tio, kion diras al ni superuloj°. *meerderen*

Ĉu vere? Ĉu ĉiuj legantoj konsentus pri tio?

Tre verŝajne ne. Ĉio dependas de ĉiu okazo aparte.

Kial tamen oni/multaj emas° kredi tion ? *geneigd zijn*

Unuavide oni efektive° emas pensi, supozi, ke tio veras. *inderdaad*

Oni ĝenerale konsentas, ke tiaj homoj ne nur havas pli da **sperto**°, sed ke ili disponas° ankaŭ pri pli da informoj. *ervaring* *beschikken*

Versoj 11-12.

Nun neniu eĉ penas pensi memstare: Per televid' kaj Fejsbuk' ni edukiĝas are.

Ĉu la poetino volas insinui ke la moderna homo estas pli influata de multaj aliaj fontoj?

Tre verŝajne, ĉar la informeblecoj iĝis nun multe pli nombraj kaj multe pli ... disponeblaj°. Ekzemple? *beschikbaar*

Ne temas nur pri la ĵurnalo, la televido kaj la radio. Krom tiuj ni disponas nun pri variaj modernaj poŝaparatoj, kiuj siavice° ebligas tujan kaj daŭran kaj ĉialokan informadon. *op hun beurt*

Konkludo? Ni edukiĝas are.

Ĉu ne jen surpriza konkludo?

Certe ni informiĝas are, sed ĉu informiĝi estas sinonimo de edukiĝi?

Laŭ la vortaro, **'eduki'** estas: direkti la elvolviĝon° de fizikaj, intelektaj kaj moralaj kapabloj *ontvouwen*

kaj **'edukiĝi'** estas do: okupiĝi mem pri tio.

Ĉu la televido kaj Fejsbuk' povas vere eduki?

Ili povus, sed ili ne nur faras tion, ili krome nin

submergas en fatrason° da aliaj informoj. *rommel*

Interpreto

Regula poezia kreado?

La aŭtorino kritikas la modernan poezion, kun ĝiaj liberaj versoj, kun ĝiaj simplaj vortoj. Tiaj versoj ne sekvas la kutimajn metrikajn regulojn pri longo, ritmo kaj rimado. Do tiaj verkaĵoj meritas° la nomon 'poemon', ĉar ne temas *verdienen* pri la kutima prozo.

Se ni legas la poemon, ni bone vidas regulan rimadon: aa – bb.

Koncerne ritmon, la poetino ŝajnas ne tro respekti striktajn regulojn. Tamen ŝi ne skribas ĉiujn vortojn komplete (vidu vs. 1 ritm'; vs. 6 poŝtelefon'; vs. 7 influ'; vs. 13 televid' kaj Fesjbuk'). Kiel ajn, tio ŝajnas ne okazi, kiam temas pri la ritmo. La nombro de la silaboj en la versoj tute ne estas strikte fiksita !

Plie, tiuj frazoj ne estas prononceblaj pro la konsonant-akumulado.

Eble estas petola° okulumo° al la *schalks; knipoog* klasika poezio, kiu kelkfoje estis tiom nenatura kaj troigita?

Natura evoluo?

Ne estas surprize, ke biologino interesiĝas pri la natura evoluo. Sed ŝi ne aplaŭdas la progreson, kiu alportas pli da tekniko kaj malpli da naturo.

La aŭtorino ŝajnas dubi, ke tia evoluo estas profita al la homo. Li perdas kapablojn, kaj pli grave: li perdas sian aŭtonomion.

Pro tio, ĉu ŝi mallaŭdas° la modernan *laken, afkeuren* poezion ? La alia skribmaniero en la moderna poezio instigus° nin supozi, ke la homo *aanzetten* deziras pli da libero. Efektive, ni vidas greganon°, kiu lasas sin gvidi per televido, *kuddedier* Interreto, Fejsbuk', Twitter, Instagram ktp.

PLIAJ NOTOJ PRI IUJ VORTOJ

TAŬGI (Verso 2)

Kelkaj ekzemploj laŭ Z.:

Li taŭgas nek por studo, nek por ludo.

Eble tamen jes por... laboro?

Ne taŭgas du ursoj por unu nesto.

Dirinda kiam?

Se pri ia posedo ekzistas pli ol unu interesato.

Unu vido taŭgas pli ol dek aŭdoj.

Konstati persone estas pli ...**fidinde**° *betrouwbaar* ol aŭskulti aliajn.

ELSPEZI (Verso 4)

Z: **Riĉigas ne enspezo, sed...**

prudenta elspezo.

Men wordt niet rijk door inkomsten, maar door voorzichtige uitgaven.

Alivorte: Per tia elspezo eblas plia... akiro°. Pripensu dufoje antaŭ ol ion aĉeti. *aanwinst*

Z: **Tro da enspezo ne estas tro da pezo.**

Een te hoog inkomen is geen te zware last.

Ĉu ĉiu konsentus° pri tio? *eens zijn*

VANE (verso 4)

Z: **El malplena telero vane ĉerpas kulero.**

Senutile.

Z: **Vane vi tentas, mi ne konsentas.**

Sen rezulto.

Z: **Al vi klopodojn kaj al mi suferojn vi kaŭzas, tamen ambaŭ estas vanaj.**

Senfruktaj.

Z: **Servo al Dio vana ne restas.**

Ne restas senrekompenca.

POŜTELEFONO (Verso 6)

La poŝtelefono montriĝis tiom utila, ke ĝi iĝis...

necesega (ege necesa), **nepraĵo** (= io <u>nepre</u> bezonata).

Ni havas ne nur telefonon en nia poŝo sed tutan minikomputilon. La malgranda aparato iĝis nemalhavebla°. Ne estas rare, vidi paron *onmisbaar* sidanta en restoracio aŭ amikojn en teraso, ĉiu okupiĝanta pri smartfono.

La avantaĝojn ni ne povas ignori. Aliflanke, esti ĉiam atingebla ege stresigas. Ke direktantoj elspezas multe da mono por partopreni en silentotagoj, estas nova fenomeno !

ESTINGI (verso 6)

Z: **Fajron estingas akvo, pekon°...pardono.** *zonde*

Kiel kredi, ke pardono povus estingi pekon?

Z: **Rigardo duone estingita.**

Z: **Kiu ŝuldojn estingas, riĉecon atingas.**

Ĉu vere?

Kian riĉecon? = almenaŭ sekurecon

KREDI ion/al iu (Verso 9)

<u>**1.Geloven dat iets waar is of iets reëel is, zonder een bewijs te eisen.**</u>

Kazimierz Bein diris: **Kion oni deziras kredi,**

tio estas jam trikvarone kredata.

Kiel tio eblas? Ĉu tio tiom simplas?

Estas efektive bone sciate, kaj ofte ripetate,

ke la deziro influas la **cerbon**°. *hersenen*
Kelkaj lernindaj ideoj de Z.:
Ne kredas ŝtelisto°, ke honestaj ekzistas. *dief*
Ne kredu al orelo, kredu... al okulo.
Alivorte: **Ne kredu al parolo sen propra kontrolo.**
Ne kredu al iluzioj!
Ne kredu tion, kion iluzioj sugestas.
Kial ĉi tie kredi 'al'?
Eble ĉar iluzioj mem ne parolas sed tamen ion kredigas.

2. Geloven dat iets echt bestaat, zonder dat er bewijzen voor zijn.

Kion pensi pri kredi je **la sonĝoj** aŭ kredi je **la antaŭsignoj, la aŭguroj**°. *voortekenen*
Kiel eblus, ke homoj povus kredi tiajn aferojn?
Iuj, eble multaj, asertas, ke ili jam persone kaj tre klare spertis tion !
Ĉu jen veraĵo aŭ iluzio?
Ĉiu sendube° havas tiurilate sian propran ideon ! *zonder twijfel*
Ĉu tamen oni povas fidi° iajn tiajn antaŭsignojn ? *vertrouwen*
Eble kelkfoje, precipe° ĉe kiaj homoj? *vooral*
eble ĉe spertaj° homoj? *ervaren*
Sed oni estu speciale atenta pri eblaj iluzioj!
Z. **En mia infaneco mi kredis je Dio kaj je senmorteco° de l' animo°.** *onsterfelijkheid; ziel*
Kion tiu eldiro supozigas?
Eble, ke li poste ne plu kredis tion. Li perdis tiun kredon.
Z: **Transmortan vivon la kredo promesas, la pastroj asertas.**
Ĉu ne jen troiga opinio?
Subkompreninde: Se vi kredas la pastrojn!

3. Pri (ne)kredantoj

Kiel nomiĝas la homoj kiuj kredas je iu dio?
Ili estas la kredantoj.
Kiel male nomiĝas tiuj, kiuj ne kredas je iuj dioj?
Ili estas **nekredantoj**.
Tiuj **sendiuloj** (la sen-dio-uloj) neas...
la ekziston de iu ajn dio aŭ spirito.
Nekredemuloj estas uloj, kiuj...
ne facile volas/emas° kredi. Ili *geneigd zijn*
kompreneble° dubas° pri ia supra dio. *twijfelen*
Kion tiuj ĉiam bezonas ?
Pruvojn, faktojn.
Oni nomas ilin ankaŭ... **ateistoj**, laŭ la greka 'a' = sen, kaj 'theos'= dio.
Ĉu tiaj homoj povas iel° vivi sane°, bonfarte° kaj feliĉe? *hoe dan ook* *gezond; welvarend*
Ĉio dependas de ĉiu aparte !
Krome ekzistas ankaŭ **liberkredanoj.** Ili....
akceptas la kredon je Dio, sed agnoskas° neniun el la ekzistantaj religioj (PIV). *erkennen*
Kiel tiaj homoj pravigas sian ultrapersonan kredon?
Verŝajne la diverseco de la ekzistantaj religioj instigas° ilin al tia prefero. *aansporen*

VERO (vs. 10)
Z: **Amiko estas kara, sed vero pli kara.**
Parolo de la vero pli valoras ol io ajn.
Z: **Diri al iu la nudan veron.**
Nuda?
La puran veron ne travestitan per io ajn.
Z: **Malsaĝulo° kaj infano parolas la veron.** *dommerik*
Kiel eblas?
Z: **Tempo toleras°, sed vero aperas.** *verdraagt*

TRADUKEKZERCOJ.

Antaŭa.

1) La amo al sia lando estas por ĉiuj denaska.
2) Liaj amoj daŭris malofte/rare pli longe ol unu semajnon.
3) Esprimo ĉe prezentado de pardonpeto (senkulpigo): 'plej ame'.
4) Ĉu estas bone ami kaj korligiĝi al la mortema/mortideva? (Faverey).
5) Amo povas veni per geedziĝo.
6) Amo ne povas veni el unu flanko. (engaĝintoj devas fari sian eblon por konservi amikecon/rilaton).
7) Pro amo la kameno ne fumas. (Kiu volas edziniĝi devas povi/kapabli prizorgi familion).

Nova.

1) De waarheid bestaat. Slechts leugens worden uitgevonden.
2) Het is moeilijk te geloven dat iemand de waarheid spreekt wanneer je weet, dat je, als je in zijn plaats was, een leugen vertellen zou.
3) Het allerergste dat men kan doen, is de waarheid vertellen. In mijn geval hindert het niet, omdat men mij toch niet serieus neemt.
4) Het is vreselijk voor een mens te ontdekken, dat hij zijn leven lang, louter de waarheid heeft gesproken.

E. Van Damme

Muziek in Friesland: hoe muziek de taal een duwtje kan geven

In het kader van een radioprogramma rond taal en muziek op de Antwerpse stadszender Radio Centraal had ik een interview met Beart Oosterhaven, Fries musicoloog verbonden aan de Fryske Akademy, een interview over taal en muziek in Friesland. Voor het radioprogramma moest ik nogal veel wegknippen uit het interview wegens tijdsgebrek. Maar het was te interessant om verloren te laten gaan. Dus bij dezen verschijnt hier de integrale uitgeschreven versie, voor de Horizontaallezer, die zich ongetwijfeld ook wel zal interesseren voor deze materie. Van het radioprogramma komt er trouwens in de komende maanden nog een editie over Esperanto!

K.D.L.: Dag Beart, kan kunt u misschien even uzelf voorstellen? U, bent werkzaam bij de Fryske Akademy?

B.O.: Ja, ik ben verbonden aan de Fryske Akademy en daar ben ik onder andere meer als musicograaf in dienst. Dat houdt in dat ik de muziekgeschiedenis van Friesland beschrijf, ook vaak in een breder perspectief natuurlijk. Concrete zaken die ik doe bijvoorbeeld: wij hebben een serie genaamd musica frisica, en dat is een serie waarin werk van Friese componisten wordt uitgegeven. Er zijn sinds 2000 een zestal bundels verschenen, en dat is allemaal werk van componisten die in Friesland gewerkt hebben of die een link hebben met

Friesland. En het laatste wat we hebben uitgegeven, dat is ook wel interessant, dat is werk van een componist die in Mechelen is geboren. Jacques Vredeman heette die. Hij is naar het noorden gekomen en was in Leeuwarden muziekmeester, leider van het plaatselijke collegium musicum, muziekleraar aan de Latijnse school en voorzanger in de Jacobijner kerk. Hij heeft een bundel nagelaten, Musica Miscella, en daar staan ook een aantal Friese werken in die hij heeft gecomponeerd. Hij is in 1558 in Mechelen geboren, en zijn werkzame leven heeft hij in Leeuwarden doorgebracht, maar hij is terug te vinden als koorknaap in de annalen van de Sint- Romboutskathedraal in Mechelen. Dat boek is in 2015 verschenen. Dan hebben we het over de Renaissanceperiode, Musica Miscella is van 1602, in 1621 is hij in Leeuwarden overleden. Dat is een voorbeeld van de klassieke muziek van Friesland, die ik behartig voor de Fryske Akademy. En daarnaast ben ik ook muziekdirecteur van een internettijdschrift www.ensafh.nl;, daar behandel ik vooral de popmuziek en de lichte muziek.

K.D.L.: Dat geeft dan een vrij breed beeld van de Friese muziek van vroeger en nu. Hier in Vlaanderen komen we zelden met Fries in contact. Dat het in Friesland wordt gesproken, weet iedereen wellicht, maar meer ook niet. Hoeveel sprekers telt het nog? En wordt het enkel in Friesland zelf gesproken?

B.O.: Fries heeft wel een aantal vertakkingen, onder andere het Noord-Fries in het zuiden van Denemarken en het noorden van Duitsland, en het Oost-Fries in Saterland in Duitsland, en wij hier in Fryslân spreken Westerlauwers Fries omdat we aan de westkant van de rivier de Lauwer zitten. Friesland telt een dikke 600. 000 inwoners, 450. 000 daarvan spreken en beheersen Fries. Wat dat betreft is Fries dus eigenlijk een grotere taal dan bijvoorbeeld IJslands, want daar heb je ik geloof iets van 336.000 inwoners. Wanneer ben je een kleine taal, dat is een vrij relatief begrip natuurlijk. Dat is de situatie vandaag, er komen in de loop van dit jaar en volgend jaar waarschijnlijk nieuwe onderzoeken. Een collega van me heeft een hele taalsurvey gedaan en die cijfers zullen dan gepubliceerd worden.

K.D.L.: Hoe verhoudt het Fries zich eigenlijk tegenover

Nederlands en Engels waar het mee verwant is?

B.O.: Het Fries is een West-Germaanse taal, specifiek een Noordwest-Germaanse taal, een tak waar ook het Engels toe behoort. Nederlands en Duits zijn de tak van de Zuidwest-Germaanse talen. Je kan kunt het verschil zien aan een aantal voorbeelden: het Engelse "church" is in Fries bijvoorbeeld "tsjerke", sleutel is in Engels "key" en in Fries "kaai", "cheese" in Engels is "tsiis" in Fries. Het Fries wordt ook vaak bestudeerd door mensen die een studie maken van het Engels, omdat het de nauwst verwante taal is.

K.D.L.: Ik heb de voorbije weken regelmatig naar de Friese radio geluisterd en soms had het wat weg van West-Vlaams, leek me.

B.O.: Ja, kijk, er is wel wat interessants aan de hand. In de middeleeuwen was het Friese taalgebied veel groter dan nu. Het liep van de Wezer in Noord-Duitsland tot het Zwin in West-Vlaanderen. In die hele kuststrook werd Fries gesproken. Ik heb een studie gemaakt van het West-Vlaams, waar Willem Vermandere in zingt, en die heeft woorden in zijn taal die eigenlijk terug te leiden zijn naar het Fries. Rudimenten die in bepaalde West-Vlaamse dialecten nog zitten en verwijzen naar het Fries dat er ooit een positie heeft gehad. Zo gaat dat met een taal, soms blijven woorden heel lang zitten.

K.D.L.: Misschien eens even over de positie van Fries momenteel. Het is een co-officiële taal in Friesland vandaag?

B.O.: Ja, Nederland heeft twee officiële talen, alles wat je officieel in het Nederlands kunt doen, kan je ook in het Fries doen. Bij de rechterlijke macht bijvoorbeeld mag je dus overal Fries spreken en in het Fries schriftelijke stukken aanbrengen en dergelijke. Ook bijvoorbeeld in de communicatie met gemeentelijke overheden. Wat dat betreft is het Fries gelijkwaardig aan het Nederlands. Enkel dan in de provincie Fryslân wel te verstaan. Je hebt bijvoorbeeld ook de Nedersaksische talen, die die rechten ook wel willen maar nog niet gekregen hebben. Dat komt omdat er altijd een iets stevigere Friese beweging is geweest, en omdat de politiek op een gegeven moment heeft gedacht: we moeten niet naar Baskische toestanden toe, we moeten dat niet laten escaleren, we geven de Friezen een aantal rechten en dan houden ze zich wel gedeisd. Daardoor heeft het Fries nu ondertussen dezelfde rechten als het Nederlands, in Friesland.

K.D.L.: En in Duitsland en Denemarken?

B.O.: De positie van de Friese taalfamilie is in die landen veel zwakker, wordt door veel minder mensen gesproken. Maar er is wel een sterke identiteit. Daar wordt wel echt gekokketteerd met het Fries-zijn, ook al spreken de meeste mensen thuis Duits. Ze beheersen de Friese taal niet of amper, maar hebben toch eerder een gevoel van Fries te zijn dan Duits. Heel interessant.

K.D.L.: Wat betreft het onderwijs dan, er zal wel een ruim aanbod van Friestalig onderwijs zijn nu?

B.O.: Ja, het is zo dat de Friese taal verplicht is in het basisonderwijs, dat geldt geloof ik tot de tweede klas van het voortgezet onderwijs. Dan is het verder facultatief. Je kunt dus wel kiezen om in de middelbare school Fries te nemen en dan kun je in alle schoolvormen ook je examen in Fries doen. Je kunt alle vakken in Fries doen, zoals wiskunde en aardrijkskunde, alleen beheersen niet alle docenten het Fries op dergelijke manier dat ze dat kunnen geven. Maar je mag in Friesland alle vakken in het Fries geven en volgen. Er is eigenlijk een grotere vrijheid dan wordt toegepast.

K.D.L.: Aha, dus het zou eigenlijk beter kunnen?

B.O.: Ja, het zou beter kunnen, maar dat is een kwestie van ook docenten te hebben die dat kunnen doen. Het is wel zo dat in het basisonderwijs het verschijnsel is ontstaan van drietalige scholen: Fries, Nederlands en Engels. Dat neemt op dit ogenblik een heel grote vlucht, er worden goede resultaten mee geboekt volgens het onderzoek dat de Akademy er naar voert. Het blijkt dat kinderen op die leeftijd de drie talen heel gemakkelijk naast elkaar kunnen gebruiken en oppikken. Als je dan eenmaal in het voortgezet onderwijs komt, dan beheers je al een taal extra.

K.D.L.: Hebt u een idee of een schatting van hoe veel kinderen er naar die lessen gaan?

B.O.: Het project loopt nog maar een paar jaar maar het aantal scholen is geloof ik 83, en dat neemt steeds meer toe. Steeds meer mensen gaan met dat project van drietalige scholen in zee, ook omdat de ouders het leuk vinden dat hun kinderen op vrij jonge leeftijd het Engels mee oppikken naast het Nederlands en het Fries. Wat het Fries betreft, daarmee heb je in Friesland zelf later ook meer kans op de arbeidsmarkt, voor een behoorlijk aantal functies is het een preconditie dat je die taal goed beheerst.
Je hebt natuurlijk een aantal functies en instituten waar het een functie-eis is. Maar je kunt het Fries gewoon studeren tot op het hoogste universitaire onderwijs. Onder andere op de universiteit van Groningen, Leiden en Amsterdam. Het is een kleine studierichting, maar ze bestaat wel op verschillende universiteiten.

K.D.L.: En wat betreft het dagelijkse leven? Ik volg zelf een aantal taalbewegingen in Europa en daar heb je vaak de discussie over het onderwijs: heeft het wel zin daar geld en tijd in te steken? Zadel je de kinderen niet op met een bijkomende last door hen nog zo'n lokale taal te laten leren op school? De klassieke argumenten, natuurlijk.

B.O.: Ja, die argumenten bestaan ook hier, heel hardnekkig. Je hebt ouders die vinden dat het heel belangrijk is dat de kinderen de taal op school leren, en je hebt ook ouders die vinden dat in deze tijden van globalisering de kinderen direct meegaan in de vaart der volkeren. Dus dat ze goed Nederlands en goed Engels moeten leren. Die discussie wordt stevig gevoerd en het bestuur van de provincie Fryslân heeft daar een sturende rol in. Op het ogenblik zit daar een vrij Friesgezind college, we hebben een nieuwe commissaris van de koningin - jullie zouden gouverneur zeggen - en die is ook heel Fries-minded, dat scheelt een slok op de borrel als je die mensen op de politieke functies hebt. Dat maakt het makkelijker om in het onderwijs zaken door te voeren. Het heeft wel te maken met welke mensen er op welke plaats zitten. Je hebt bijvoorbeeld de regionale omroep Omrop Fryslân, die is marktleider in de provincie, dat zegt wel iets. Fries is een gewone zaak hier. Het is wel vooral de taal van het platteland en de kleinere steden. In een stad als Leeuwarden heb je alleen al tienduizenden studenten hoger onderwijs die overal vandaan komen en daar is de positie van het Fries dan ook minder zichtbaar.

K.D.L.: Ja, dat is typisch voor veel van die kleinere taalgemeenschappen. In grote steden verdwijnt de taal als eerste, in Baskenland zag je bijvoorbeeld de verspaansing beginnen in Bilbao en Navarra, in Wales was het hoofdstad Cardiff waar de verengelsing als eerste begon.

B.O.: Ja, dat heb je in Leeuwarden dus ook, vooral door de onderwijsinstellingen. Maar goed als je even buiten de stad bent, in de omringende dorpen, als je ziet wat daar aan cultureel leven is... We hebben bijvoorbeeld heel wat theatervoorstellingen in openlucht en die zijn standaard allemaal in het Fries. Als er een nieuwe productie begint, is de vraag er niet: doen we dat in Nederlands of Fries? Dat gebeurt sowieso haast altijd in Fries. Dat zegt ook wel iets over de positie.

K.D.L.: Het is de voorkeurstaal, zeg maar, een beetje zoals Catalaans in Catalonië?

B.O.: Ja, natuurlijk is het Catalaans een andere kwestie, want die taal is onder het Franco-regime onderdrukt geweest. Je kan kunt zeggen dat er voor de vitaliteit van een taal niks beter is dan onderdrukt worden, want dan komt er bewust verzet en kiest men bewust voor de taal. Het Fries is nooit wat dat betreft onderdrukt geweest, het is nu ondertussen de tweede officiële taal van Nederland, dus veel redenen om te strijden zijn al weggenomen.

wordt vervolgd

Kevin De Laet

Droommoord in de Taartstraat

Het was Reinier de kok met een lepel, terwijl hij naar ABBA luisterde!

Wie vaak met taal bezig is, heeft al zes palindromen geteld. Andere lezers zien wel dat er iets speciaals is aan sommige woorden, maar wat?

Een **palindroom** is een woord dat achterstevoren gespeld hetzelfde woord oplevert. Hierboven hebben we droommoord (moorddroom bestaat ook!), *Taartstraat, Reinier, kok, lepel en ABBA*.
Geluk zit in kleine dingen: een pup die kwispelt, een sijs die zingt, negen geurende rozen, ... Voor de taalliefhebber is het ook een palindroom dat je onverwacht tegenkomt. ;) Op internet vind je nog tal van voorbeelden, ook van palindroomzinnen, maar het is niet mijn bedoeling om deze hier allemaal op te sommen.

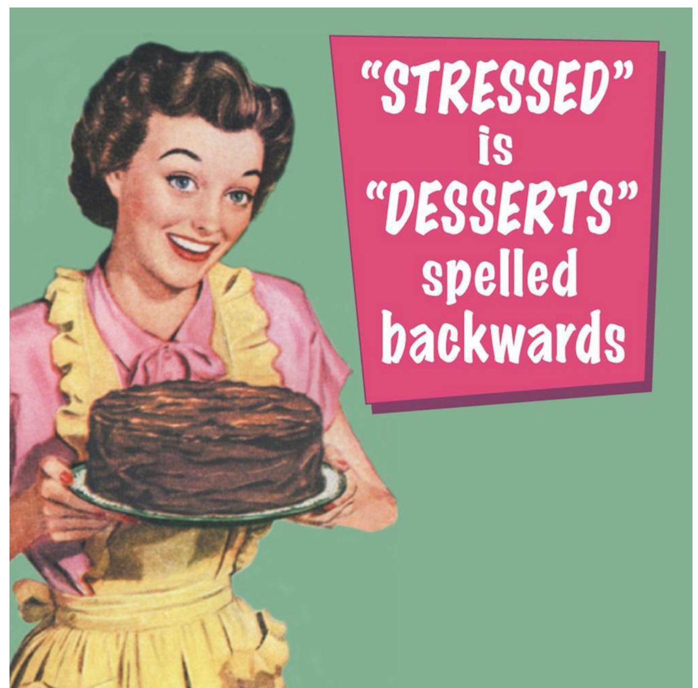
Verder heb je ook nog **spiegelwoorden** (1). Ze zijn verwant aan palindromen, maar als je ze achterstevoren leest, krijg je een nieuw woord. Een geweldige naam zou bijvoorbeeld *Mark Kram* zijn. In de volgende 3 drie zinnetjes heb je ook telkens 2 twee spiegelwoorden: Noteer de *koorts* op de *strook*. En: Geen *leger* zonder *regel*. *Lord Palf* is maar een *flapdrol*.

Ten slotte heb je nog **ambigrammen**. Die kunnen - als ze goed gemaakt zijn - grafisch heel mooi zijn. Ambigrammen zijn woorden die je op verschillende manieren kunt lezen: sommige woorden kun je 180° draaien, andere moet je spiegelen om ze opnieuw te kunnen lezen. In sommige gevallen krijg je zelfs een nieuw woord. Een eenvoudig voorbeeld: als je naast het woordje “TOT” of “bood” een spiegel houdt, kun je in de spiegel hetzelfde lezen. Hou je een spiegel boven het woordje BOB, dan lees je ook daar opnieuw “BOB”. De woorden “SOS” en “doop” kun je dan weer 180° draaien.

Hieronder vind je een ambigram (2), dat je ook gespiegeld kunt lezen:

Ook ambigrammen zijn het verder opzoeken waard!
(1) Voor het begrip “spiegelwoorden” heb ik de definitie op Wikipedia gevolgd, ook al zijn ze eerder figuurlijk spiegelwoorden en kunnen ambigrammen vaak écht ook in een spiegel gelezen worden.
(2) Gemaakt via: http://fontmeme.com/ambigram-font

Lode Van De Velde

Good morning, take your books

De laatste weken zijn er nogal wat reacties verschenen op het zich uitbreidende gebruik van het Engels aan universiteiten.

Via een opinie in *De Standaard* van 14 april ll. (1) uiten een aantal UGent-professoren (Gita Deneckere, Bruno De Wever en Antoon Vrints) kritiek op de taalplannen van het kandidatenduo voor het rectorschap, Van Huylenbroeck-De Saeger en op het advies dat de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) formuleerde aangaande het gebruik van het Engels aan de universiteiten.
Van Huylenbroeck-De Saeger pleiten voor de vrije keuze van onderwijstaal. De VLOR raadt aan de universiteiten meer vrijheid te geven om in andere talen dan het Nederlands les te geven.

Volgens de auteurs van de opinie is de verengelsing nu al volop bezig. De onderlinge concurrentie tussen de Vlaamse universiteiten verklaart dat als één opleiding aan één universiteit verengelst, de druk op de anderen vergroot om hetzelfde te doen. Het gevolg is dat nagenoeg alle Vlaamse masteropleidingen ingenieurswetenschappen vandaag al verengelst zijn. Een gelijkaardige dynamiek begint ook te spelen in andere opleidingen die zich haast uitsluitend richten tot Vlaamse studenten, zoals de politieke wetenschappen.

Dit is logisch. Taalsociologisch onderzoek leert dat tussen talen ongelijke machtsverhoudingen bestaan. Geconfronteerd met de krachtigste taal ter wereld, het Engels, zal zelfs een middelgrote taal als het Nederlands altijd het onderspit delven.

De auteurs pleiten voor meertaligheid en geven toe dat het gebruik van het Engels soms een meerwaarde heeft. Maar onbeperkte vrijheid leidt tot tot de overwinning van de sterkste en meest prestigieuze taal, het Engels.

De enige manier om dit tegen te gaan is om beschermende maatregelen te voorzien ten behoeve van het Nederlands. Of zoals de Dominicaan, advocaat, journalist Henri Lacordaire opmerkte : ‘Entre le fort et le faible, entre le riche et le pauvre, entre le maître et le serviteur, c’est la liberté qui opprime et la loi qui affranchit.’ [Tussen de sterke en de zwakke, tussen de rijke en de arme, tussen de meester en de knecht, is het de vrijheid die onderdrukt en de wet die vrijmaakt]

Ingekaderd op volgende pagina vind je de reactie van Dan Van Herpe ter aanvulling.

In een ander stuk op de site van Neerlandistiek (4 januari 2017) (2) uit Prof. dr. Johan Oosterman zijn ongenoegen over het exclusieve gebruik van het Engels als voertaal van het nieuwe bibliotheeksysteem van de Nederlandse Radboud-universiteit (Nijmegen). “Waarom benader je 95% van je gebruikers niet in hun moedertaal, niet in de taal die de officiële taal van de Universiteit is, van het onderwijs in Nederland?”, is zijn kritiek. Maar het zint hem ook niet “omdat het opgeven van het Nederlands, ook leidt tot het verlies van het specifieke jargon in het Nederlands. Als het Nederlands als vaktaal en academische voertaal wordt afgeschaft, verliezen we het contact met de samenleving. Wie voor Engels kiest en zelfs niet meer overweegt Nederlands te gebruiken, timmert stevig verder aan de academie als ivoren toren.”

(1) De Standaard, 14 april 2017, Opinie & analyse, pag. 38-39
(2) http://www.neerlandistiek.nl/2017/01/engels-in-de-ivoren-toren/, geplaatst op 4 januari 2017

Piet Glorieux

Als aanvulling op de gevleugelde woorden van Henri Lacordaire deze van Geert van Istendael, socioloog, auteur en essayist. Misschien kan u ze doorgeven aan de Gentse historici?

Ik gruw telkens als mijn taalgenoten zich willoos en jankend van kosmopolitische opwinding in het stof wentelen voor de taal der Angelen en der Saksen. Ik ben dol op Engels, maar ik zie niet in waarom de taal van het geld ook de taal van Europa zou moeten worden.
Uit: Het Belgisch Labyrint – pag. 133

Vandaag is alles Engels, politiek, economie, muziek, literatuur, diplomatie, wetenschap, militaire strategie. Het Engels tendeert naar een monopolie op alle terreinen. Indien zelfs talen als Frans en Duits en in zekere mate zelfs Spaans worden teruggedrongen, is er voor het Nederlands helemaal geen plaats meer. Verliest een taal een domein, dan verschrompelt ze op den duur tot folklore. Onze voorouders wisten dat zeer goed, zij vochten hardnekkig voor het Vlaamsch op d'Hoogeschool. Die strijd was door en door democratisch en blijft tot op heden volkomen eerbiedwaardig. Vandaag zijn we vergeten dat kardinaal Mercier onze taal ongeschikt vond voor de wetenschap. We eisen Engelsch op d'Hoogeschool. Een Nederlandse hoogleraar die dat wil zou op staande voet ontslag moeten krijgen, een Vlaming die dat wil moet worden verpleegd in een krankzinnigengesticht. Therapie: het uit het hoofd leren van de Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse beweging.
…
Tussen talen is er altijd un rapport de force, zoals mijn goede vriend Jean-Luc Outers het zegt. Talen vrijen niet met elkaar, talen vechten met elkaar en de sterkste ranselt de zwakste weg. Wie wil dat het Nederlands krijgt waar het recht op heeft, moet zich keren tegen de taal van de macht.
…
De laatste oplossing biedt de duurzaamste en degelijkste garanties voor het Nederlands en trouwens voor alle talen. Maar ik aarzel altijd weer erover te beginnen, je loopt het gevaar voortaan bekeken te worden als een zonderling. Enkele weken geleden echter las ik dat prof. K. Raes die uitgekreten en geminachte oplossing als een ernstige, doch gemiste kans beschouwde. Ik bedoel het Esperanto. Ik ken de taal niet. Maar ik weet dat iemand met een gemiddeld verstand ze in twee tot drie weken kan leren. Dit wil niet zeggen dat het Esperanto een onbehouwen idioom zou hebben. Volgens Maurice Genevoix, destijds van de Académie Française, is het in staat les nuances les plus subtiles de la pensée et du sentiment uit te drukken. In vergelijking met het Engels heeft het Esperanto twee kanjers van voordelen: de uitspraak is zeer gemakkelijk en de spelling is zuiver fonetisch. Maar het allergrootste voordeel in vergelijking met het Engels is dit: het Esperanto heeft geen macht. David Rothkopf van het Amerikaanse adviseurskantoor Kissinger Associates zegt: Het is in het economische en politieke belang van de Verenigde Staten erop toe te zien dat, als de wereld een gemeenschappelijke taal aanvaardt, het het Engels is. Zeg niet dat je niet gewaarschuwd was. Dat vaderland van me, desnoods verdedig ik het moederziel alleen.

Uit: DEUS EX MACHINA nr.100 - maart 2002: De taal van de toekomst: Het vaderland is in gevaar.

Benieuwd of de heer van Istendael zich deze woorden nog zal herinneren op het maatschappelijk debat dat Taalunie aangaat op zaterdag 22 april in het Flageygebouw in Elsene?

Dan Van Herpe

Erfgoedwerking: stand van zaken

De gedwongen verhuis vanuit de Frankrijklei naar de Lange Beeldekensstraat, hoe pijnlijk en hoe lastig die ook voor hen geweest is en die er effectief hun tijd, middelen en krachten voor ingezet hebben, kan ongetwijfeld ook gunstige gevolgen hebben voor de lokale Esperantobeweging, met name door een rationalisatie en herdenken ervan. Hopelijk zal de nieuwe ligging en infrastructuur ook aangegrepen worden om zich door méér en gemakkelijker contact met de niet-esperantisten uit beslotenheid, isolement en verstarring te bevrijden die geen toekomst bieden.

Alvast was de verhuis de aanleiding tot een reële samenwerking met twee stedelijke diensten, *Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience* (EHC) en *FelixArchief* (FA of stedelijk archief). Het overbrengen van een belangrijk deel van onze documentatie naar openbare instellingen garandeert niet alleen een veilige bewaring, het vormt ook een middel om onze beweging op de kaart te zetten en ons erfgoed ter beschikking van het (denkend) publiek te stellen. Bovendien heeft het ons ook gedwongen om bijvoorbeeld een aanvang te maken met de ordening en de benaming van ons archief, en niet eeuwig alles op een hoopje te gooien tot *iu* het *iam* zou bekijken. Gelukkig, infrastructuur en context van FA zetten ons aan en verplichten ons eindelijk tot een professionele aanpak. Degenen die vrezen dat nu alles "weggegooid" en "uit het zicht" is, kan ik geruststellen: dank zij de digitale en andere moderne hulpmiddelen die ons gratis ter beschikking staan en waar wij zelf geen tijd, energie en kosten aan hoeven te besteden (bijv. de websites van voornoemde instellingen) wordt het efficiënt opzoeken, terugvinden, consulteren en reproduceren van onze documentatie beter dan ooit mogelijk.

Nu even een stand van zaken voor EHC : tussen september 2016 en mei 2017 werden ongeveer 1.000 publicaties van de zgn. Flandra Esperanto-Biblioteko (de schenking door de Vlaamse Esperantobond) gecatalogiseerd. Naar schatting is dit één vierde van het totaal. Er zijn thans ongeveer 1.400 publicaties in het Esperanto beschikbaar: sinds lang was immers ook een bescheiden maar interessante Esperantocollectie aanwezig in EHC. Neem eens een dagje vrij in het gezelligste en mooiste deel van oud-Antwerpen waar de EHC gelegen is, en trek enkele uurtjes uit om in de stilte van de leeszaal te mediteren bij wat bijzondere Esperanto-teksten. Er is al keuze genoeg ! Doorbreek de sleur !

Je kan voor de aardigheid in EHC bijv. *Esperanto Triumfonta* (1920-1924) eens opvragen. Een echte zeldzaamheid.

Bij de foto uit 1954 aan het Rubenshuis (betrekkelijk klein) gepubliceerd in het nummer 284 van *Horizon-Taal* werden inmiddels volgende personen geïdentificeerd : Jules Verstraeten, Juliette Terryn, Hector Vermuyten, Maurice Jaumotte, Morris De Ketelaere, Henny De Ketelaere, Johanna De Ketelaere, Paula De Ketelaere, Jufrouw De Winter. Wie een gescande versie van de foto wenst, kan mij per E-mail contacteren (cyreen@telenet.be).

De stukken hieronder, uit 1909-1910, die inmiddels ook in het FA berusten, betreffen zekere François De Backer, destijds lid van de Esperantogroep "*La Suda Lumo*". Weet iemand iets over deze persoon? Vermoedelijk zullen veel gegevens nooit meer tot hun recht kunnen komen omdat het archief niet tijdig geëxploiteerd werd...

Cyreen Knockaert

CLUBNIEUWS

OOSTENDE

Anne Brabant volgt in deze functie Marc Cuffez op, Marc blijft bestuurslid. "*Ik ben al een hele tijd geïnteresseerd in de internationale kunsttaal Esperanto*", zegt Anne Brabant. "Op vraag van het bestuur treed ik nu meer op de voorgrond van de vereniging *La Konko* (De Schelp). Het bestuur wordt gevormd door Flory Witdoeckt (ondervoorzitter en penningmeester) en secretaris Marc Cuffez. Er zijn ongeveer twintig leden. De werking van onze Oostendse Esperantogroep blijft onveranderd. Tot voor kort kwamen we samen in de Albertschool, maar sinds kort gebeurt dit in een goed uitgerust lokaal in De Boeie. In het ontmoetingscentrum aan de Kerkstraat 35 zijn er regelmatig cursussen voor beginners of gevorderden. Vijf nieuwe leerlingen volgen momenteel de beginnerscursus bij onze lesgever Germain Pirlot. Op sommige activiteiten verwelkomen we esperantisten uit alle hoeken van het land en zelfs daarbuiten."

"*De lokale verankering van La Konko is en blijft een troef. We nemen regelmatig deel aan stedelijke evenementen, waaronder 50 jaar Cultuurraad Oostende, Oostende Mondiaal, Feest in den Hof... Op het Feest van de Culturele Raad zal ik gedichten van Guido Gezelle in het Esperanto voordragen.*

Er groeide ook een samenwerking met de MARO en FMDO, waarmee La Konko komend najaar een Talenfestival zal organiseren. Verder zijn de hulpprogramma's voor het Zuiden (meestal Congo) een vast gegeven. De aanwezigheid van Congolese Esperantosprekers is daar niet vreemd aan. In Kinshasa alleen zijn er een tiental Esperantogroepen."

Ik woon al vele jaren in Mariakerke en ben er actief binnen het parochiale leven. Ik ben betrokken bij Samana, Okra, CM, het koor Weerklank en de religiowinkel De Branding in de Kerkstraat. Via via ontstond het contact met Esperanto. Deze taal staat garant voor wereldwijde ontmoetingen. De VN-organisatie Unesco riep 2017 overigens uit tot het jaar van Ludwig Zamenhof. Deze mondiale erkenning betekent een belangrijke duw in de rug voor alle esperantisten. Zelfs het Poolse parlement steunt de resolutie over de honderdste verjaardag van de dood van Zamenhof. Liefhebbers vernemen meer op Facebook of via www.lakonko.be", aldus nog Anne Brabant. (BVO)

Bron De Zeewacht Oostende, vrijdag 21 april 2017

L.E.F.

Op maandag 8 mei kon je in De Boeie, het vergaderlokaal van *La Konko*, een interessante voordracht beluisteren.

Voor een klein maar zeer geïnteresseerd publiek gaf Hugo Durinck, lid van de Gentse Esperantogroep La Progreso, een boeiende lezing over "*Naar een veelzijdig, vormend eenheidsvak L.E.F. in het onderwijs*".

Sedert enkele jaren leeft er een voorstel van de vzw LEF o.l.v. prof. Patrick Loobuyck om kinderen en jongeren beter te leren omgaan met diversiteit via een gezamenlijk vak L.E.F. (wat staat voor Levensbeschouwingen, Ethiek en Filosofie (en burgerschap)).

Hugo Durinck, zelf leraar moraal, ondersteunde deze lezing rijkelijk met voorbeelden uit zijn eigen ervaring in het onderwijs.

Het eerste deel van zijn lezing gaf de spreker in het Nederlands, zodat ook de aanwezige niet- Esperantosprekenden of beginners de kern konden begrijpen. Daarna ging hij verder in het Esperanto.

La lernantoj kiuj aĝas inter 7 kaj 18 jaroj, ricevas nuntempe du horojn semajne da katolika religio aŭ du horojn da moralo. Ĉu ni interŝanĝu aŭ ... ĉu ni preferu resti apartaj? Hugo Durinck, supera lektoro ĉe Altlernejo Gent, pledas por unu komuna kurso: vivkonceptoj, etiko kaj filozofio.

Dit alles werd ondersteund met een duidelijke powerpointpresentatie in het Esperanto. Nadien ontspon zich nog een boeiende discussie over dit onderwerp met respect voor ieders inbreng en opinie. De opmerking werd gemaakt dat verdraagzaamheid voor Esperantosprekenden reeds een vanzelfsprekendheid is, die wij hoog in het vaandel dragen.

KORTRIJK

Vlaamse Ardennendag 1.23

Zondagmorgen 30 april. Een aangename lentezon verwelkomde een tiental deelnemers aan de Tago de la Flandraj Ardenoj (TFA). Tot 2016 kaderde deze in de Vlaamse Ardennendag, een dag georganiseerd door de lokale natuurverenigingen van de Vlaamse Ardennen. Diverse groepen, zoals onze Esperantogroep, gingen dan o.l.v. lokale natuurgidsen diverse natuurgebieden verkennen. 's Middags kwamen alle groepen samen op een centrale plaats voor het middageten, waarbij ze diverse infostands konden bezichtigen. Helaas is deze traditie dit jaar gestopt (hopelijk niet definitief), waarna ondergetekende, organisator, besloot om de dag zelf te organiseren.

'sMorgens was Filip Keirse onze gids in Louise-Marie, een 'jong' dorpje dat pas halverwege de 19e eeuw het levenslicht zag en genoemd is naar de eerste koningin der Belgen. Het gehuchtje ligt aan de voet van de Muziekberg, die achtereenvolgens fungeerde als begraafplaats tijdens het steentijdperk, een plaats waar veroordeelden kwamen boete doen tijdens de middel-

eeuwen en een toevluchtsoord voor geuzen tijdens de 17e-eeuwe godsdienstoorlogen. Eind 19e, begin 20e eeuw hadden ook kunstenaars, componisten zoals Peter Benoit en schrijvers zoals Pol de Mont de plaats ontdekt. Hier was het dat Pol de Mont de naam 'Vlaamse Ardennen' bedacht voor de streek. Het bijwijlen donkere bos, door de talrijke aanwezigheid van beuken, had en heeft iets mysterieus, misschien vandaar de aantrekkingskracht. Nochtans dateren de beuken van pas na de Eerste Wereldoorlog, toen de Duitsers er de berg kaalkapten voor het aanwezige hout. Daarna pas werden de beuken aangeplant. Omdat beukenbos niet altijd de meest geschikte biotoop is voor een rijke flora en fauna, probeert Natuur en Bos bepaalde stukken weer in hun oorspronkelijke staat te herstellen, versta heide met een meer gevarieerd bomenbestand. Een prachtige wandeling was het die voormiddag met veel – letterlijke – hoogten en laagten en veel wetenswaardigheden.
Tijd om onze picknick te verorberen in Ellezelles, een gemeente aan de andere kant van de taalgrens, waar de namiddagwandeling plaatsvond. Monique Van Roy, lokale esperantiste, wachtte ons op in de taverne, waar we o.a. konden genieten van enkele lokaal gebrouwen bieren, bv. Quintine genoemd naar een lokale 'heks'. Veel in Ellezelles staat in het teken van heksen. Zoals in veel andere plaatsen in onze contreien werden ook in dit dorp 'eigen-aardige' vrouwen veroordeeld tot de brandstapel. In 1610 waren in Ellezelles vier vrouwen het slachtoffer. Onder impuls van wijlen Jacques Vandewattyne, een lokaal kunstenaar, zette Ellezelles zich in de jaren zeventig op de kaart als 'heksendorp'. Dat uit zich o.a. in de jaarlijkse organisatie van een heksensabbat en in de 'Sentier de l'Etrange', een wandeling die je leidt langs diverse 'vreemde' kunstwerken, dikwijls gerelateerd aan heksen, veel van de hand van Jacques Vandewattyne. Onder begeleiding van Monique genoten wij van de wandeling en de mooie natuur van 'Le pays des collines', zoals deze streek wordt genoemd. We sloten de dag af op het caféterras om er onze proeverij van lokale bieren verder te zetten. (Piet Glorieux)

KALMTHOUT

Avondwandeling La Erikejo

La Erikejo heeft de goede gewoonte om van de mooie meimaand en de lange dagen te genieten met een avondwandeling in een groene omgeving. Ons Nederlands lid Rien nodigde ons uit in het Zeeuwse Sint-Maartensdijk, een voormalig havenstadje aan de oever van de in de nasleep van het rampjaar 1953 getemde wateren. We wandelden onder de onmetelijke wolkenhemel langs weidse wateren, rietkragen, kruiden- en struikenrijke struwelen, zelfs door donker bos en hielden tenslotte, min of meer bibberend, evenwichtsoefeningen over een smalle richel langs de vloedlijn. En… we merkten drie lepelaars op, vogels die we in Vlaanderen niet zo vaak te zien krijgen. We kuierden nog door het stadje met zijn gedempte haven en bleven napraten in de lounge van een architectonisch merkwaardig hotel. Blijkbaar het vroegere raadhuis van de stad. Dank je Rien, voor deze fijne avond!

CLUBPROGRAMMA'S

Tenzij anders vermeld zijn alle vergaderingen gratis en voor iedereen toegankelijk. Let wel dat de meeste activiteiten in het Esperanto plaatsvinden. Uiteraard zijn we steeds bereid geïnteresseerde bezoekers in het Nederlands te woord te staan.

ANTWERPEN – La Verda Stelo, Esperanto Antwerpen vzw (esperanto-antwerpen.weebly.com/)

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Lange Beeldekensstraat 169, 2060 Antwerpen, telkens op vrijdagavond om 20.00 uur
Ook in juli en augustus is er elke vrijdagavond om 20.00 uur een programma. Het wordt week per week vastgelegd om te kunnen inspelen op toevallige bezoekers. Actuele informatie op http://esperanto-antwerpen.weebly.com/.

BRUGGE- Paco kaj Justeco

Info bij Heidi Goes. heidi.goes@gmail.com
tel.: 050 / 67 51 78
Zaterdag 1 juli: Viering 80-jarig bestaan met Raadsel-Wandeling (zie blz 3.).
http://www.esperanto.be/brugge

BRUSELO- Esperantista Brusela Grupo vzw (www.esperantobruselo.org)

Bijeenkomsten in Cultuurcentrum De Pianofabriek (Fortstraat 35, 1060 Sint-Gillis), lokaal Casablanca 2, Tijdens de zomermaanden hebben praatbijeenkomsten plaats in het café van de Pianofabriek elke *woensdag van 18.30 uur tot 20.30 uur*.
De laatste aangepaste versie is te vinden op www.esperantobruselo.org >> Kalendaro".
De groep organiseert ook cursussen voor beginners en gevorderden. Info over cursussen en bijeenkomsten bij Françoise Pellegrin.
fransuaz@esperantobruselo.org, tel. 02 / 358 27 28.

Kunvenoj en Kulturcentro De Pianofabriek (Fortstraat 35, 1060 Sint-Gillis), salono Casablanca 2.
Dum la somermonatoj ĉiun duan merkredon de 18:00 ĝis 20:00.
Bonvolu kontroli la ĝisdatigojn sur nia retejo www.esperantobruselo.org >> Esperanto>> Nia kialendaro."
La grupo organizas kursojn por komencantoj kaj progresantoj. Informoj pri kursoj kaj kunvenoj ĉe Françoise Pellegrin,
fransuaz@esperantobruselo.org, tel. 02 / 358 27 28.

DILBEEK

Conversatiegroep in Ontmoetingscentrum Westrand, Kamerijklaan 1700 Dilbeek (bereikbaar via bus 129 vanuit het Noordstation of bussen 136-137 vanuit het Zuidstation). Cfr. www.westrand.be.
Net zoals voorheen vindt die plaats op de eerste zaterdag van de maand, van januari tot mei en daarna van september tot december, telkens van 14.00 uur tot 16.00 uur. Meld je bij voorkeŭr aan bij animator Marc Demonty, tel. 02 /569 31 33.
Gedurende de zomermaanden zijn er geen bijeenkomsten,

Konversacia rondo en Ontmoetingscentrum Westrand, Kamerijklaan 1700 Dilbeek (atingebla i.a per buso 129 el la Norda kaj busoj 136-137 el la Suda Stacidomo). Vidu www.westrand.be.
Ĝi okazos en 2017 kiel antaŭe, kutime la unuan sabaton de la monato, de januaro ĝis majo, kaj poste de septembro ĝis decembro. Prefere anoncu vian partoprenon telefone al la animatoro Marc Demonty,
tel..: 02 / 569 31 33

GENT- La Progreso (http://www.esperanto.be/gent)

Clubvergadering in ons lokaal La Progreso, Peter Benoitlaan, 117 9050 Gentbrugge: Iedere vierde vrijdag van de maand om 20.00 uur is er een clubvergadering.
Inlichtingrn bij Katja Lödör , tel. 09 / 230 16 77.
Tijdens de zomermaanden geen clubactiviteiten.

KALMTHOUT- La Erikejo (http://users.telenet.be/La.Erikejo/index.htm)

Bijeenkomsten in het Parochiecentrum van Heide, elke derde donderdag van de maand tussen 19.30 uur en 21.30 uur.

KORTRIJK- Koninklijke Esperantogroep La Konkordo (www.esperanto-kortrijk.info)
Bijeenkomsten in het Groeningeheem, Passionistenlaan 1 te Kortrijk elke vierde dinsdag van de maand van 19.30 uur tot 21.30 uur. Indien de vierde dinsdag een feestdag is, dan op de derde dinsdag.
In juli en augustus geen clubactiviteiten.
Contact via e-mail piet.glorieux@gmail.com en esperantokortrijk@hotmail

LEUVEN-Vespero 3000 (esperanto3000.be)
Bijeenkomsten in het Cultureel Centrum Romaanse Poort, Brusselsestraat 63, 3000 Leuven, tweede woensdag van de maand om 19.45 uur; de lezingen beginnen om 20.00 uur.
Geen activiteiten in de zomermaanden

OOSTENDE -La Konko (flandrio@hotmail.be)
In Ontmoetingscentrum De Boeie, Kerkstraat 35.
Beginnerscursus : elke maandag 13.30 uur tot 14.30 uur.
Gespreksnamiddag:: elke maandag van 14.30 uur tot 16.30 uur.
Geen activiteiten in de zomer, we starten terug in september.

PEER- Limburga Esperanto-ascocio
De Limburgse Esperanto Vereniging (LEV) organiseert activiteiten in het Cultuurcentrum 't Poorthuis, Zuidervest 2A Peer. Info: henri.schutters@skynet.be.
In juli en augustus liggen de activiteiten stil.

TIENEN- La Hirundo (www.lahirundo.be)
Info: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen,
tel.: 016 / 81 52 46 of bert.boon@skynet.be of post@lahirundo.be.
Bijeenkomst (vespero): elke laatste maandag van de maand (behalve juli en augustus). Programma op aanvraag.

VERDAJ SKOLTOJ (www.verdajskoltoj.net))
De Verdaj Skoltoj (Groene Scouts) bieden scouting zonder grenzen in het Esperanto aan. De deelnemers zijn tussen 11 en 17 jaar. Ze komen uit Brussel, Vlaanderen, Wallonië, Frankrijk, Nederland, Luxemburg, Duitsland en soms zelfs van verder! We komen 6 tot 7 weekends per jaar samen en organiseren een kamp van één week in de zomer. Iedereen is welkom, het eerste weekend is gratis! Voorkennis van het Esperanto is niet noodzakelijk.

De Verdaj Skoltoj (Groene Scouts) ofertas Esperantan skoltismon sen limoj. La partoprenantoj estas inter 11 kaj 17 jaraj. Ili venas el Bruselo, Flandrio, Valonio, Francio, Nederlando, Luksemburgo, Germanio kaj kelkfoje eĉ de pli malproksime!
Ni renkontiĝas 6 ĝis 7 semajnfinojn dum unu jaro kaj organizas kampadon dum unu semajno en la somero. Ĉiu bonvenas, la unua semajnfino estas senpaga! Komencantoj bonvenas.

Horizon-TAAL
Tweemaandelijks tijdschrift / ISSN - 0772 - 540
Vlaamse Esperantobond vzw
Lange Beeldekensstraat 169, BE- 2060 Antwerpen
Afgiftekantoor 260 Antwerpen X - Erkenningsnummer P004200

BB-PP
BELGIË(N)-BELGIQUE

Contactadressen in Nederland

http://www.esperanto-nederland.nl/ned/regionale-groepen.php

ALKMAAR
Marijke Lathouwers, Kruiszwin 1205 NL-1788 LE Julianadorp
tel. +31(0)223-643781, alkmaar@ziggo.com

EINDHOVEN
Jeannette Bosse Veld, Montgomerylaan 361 NL-5612 BH Eindhoven,
tel.+31(0)402 113 344, jeannette.bosse@tiscali.nl

NOORD-NEDERLAND
Nelly Kiel-Klunder, G. Sterringastraat 60 NL-9728 VV Groningen,
tel. +31(0)505 251 436, nrkielklunder@hotmail.com

HAARLEM
Corrie Kwantes, Marnixstraat 57 NL-2023 RB Haarlem,
tel. +31(0)235 276 561

HELMOND
Toine Gremmen, Nassaustraat 3 NL-5707 HL Helmond,
tel. +31(0)492 544 472, info@twangremmen.nl

NIJMEGEN
Klubo Zamenhof, Jan Bemelmans, Zwanenveld 2287
NL-6538 PS Nijmegen, tel. +31(0)243 882 926
jan.bemelmans2@gmail.com

Andere nuttige adressen

Vlaamse Esperantobond / Flandra EsperantoLigo
Lange Beeldekensstraat 169, BE- 2060 Antwerpen, tel. 03 / 234 34 00
info@fel.esperanto.be, www.esperanto.be

ILEI-Belgio (Esperanto-leraars): Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, 8400 Oostende, tel.: 0486 36 23 65, flandrio@hotmail.com

Verdaj Skoltoj
ruelle de Thuin 20, BE-6540 Lobbes, tel. 071 / 16 53 95 kaj 0485 517 552; info@verdajskoltoj.net, www.verdajskoltoj.net

Association pour l'Esperanto,
p/a Marcel Delforge, rue des Glacières 16, BE-6001 Charleroi (Marcinelle), tel. + fax: 071 / 43 14 13, mardelforge@brutele.be, http://esperanto-wallonie.be/

Belga Esperanto Fervojista Asocio (Spoorwegesperantisten),
Lucien De Sutter, Stockholmstraat 49 bus 2, BE-8400 Oostende,
tel. 059 / 50 18 25

Esperanto Nederland, secretaris, p/a Ineke Emmelkamp
Arubastraat 12, NL-9715 RW Groningen, tel. +31(0)50 505 718 842,
info@esperanto-info.nl

Hoofdkantoor van de Esperanto WereldVereniging/Centra Oficejo de UEA Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam,
tel.: +31(0)104 361 044, uea@co.uea.org

Bestuursleden van FEL

Voorzitter:	Ivo Vercammen
Secretaris:	Nicky Janssen
Penningmeester:	Kevin de Laet
Bestuursleden:	Griet Symoens, Cyreen Knockaert, Eddy Van den Bosch, Henri Schutters en Johan Van Eeno

Contactadressen in Vlaanderen

ANTWERPEN
Esperanto-Antwerpen, p/a Lange Beeldekensstraat 169, BE-2060 Antwerpen, tel. 03 / 234 34 00, esperanto-antwerpen@esperanto.be
La Verda Stelo: Ella Strug (voorzitter)

BRUGGE
Paco kaj justeco, Heidi Goes, Assebroeklaan 2, 8310 BE-Brugge,
tel. 050 / 67 51 78, heidi.goes@gmail.com

BRUSSEL-Esperantista Brusela Grupo vzw
Sekretariejo: p/a Yves De Keyzer, Perkstraat 78, BE-1630 Linkebeek,
tel.: 0498 04 00 95 sekretario@esperantobruselo.org
Françoise Pellegrin, BE-Eiklaan 14, 1640 St-Genesius-Rode,

GENT
La Progreso, Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, BE-9050 Gentbrugge,
tel. 09 / 230 16 77, gent@esperanto.be

KALMTHOUT
La Erikejo, Mireille Smet-Storms, Douglaslaan 14, BE-2950 Kapellen,
tel.: 03 / 666 83 19, mireillestorms@hotmail.com

KORTRIJK
La Konkordo, Piet Glorieux, Pastoor Blanckestraat 8 bus 0201,
BE-8610 Kortemark, tel.: 051 / 62 39 28, piet.glorieux@gmail.com,
Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, BE-8500 Kortrijk,
tel. 056 / 20 07 96, esperantokortrijk@hotmail.com

LEUVEN
Esperanto 3000, Roger Goris, Rue Ménadastraat 44, BE-1320 Hamme-Mille,
tel. 010 / 86 01 12, goris.r@skynet.be

LIMBURG
Limburgse Esperantovereniging
Henri Schutters, Panhovenstraat 10, BE-3930 Peer,
tel. 011 / 63 55 92, henri.schutters@skynet.be

DILBEEK
Marc Demonty, tel. 02 / 569 31 33

OOSTENDE
La Konko, Anne Brabant, anne.brabant@telenet.be
Marc Cuffez, Elisabethlaan 295, BE-8400 Oostende,
tel. 0486 36 23 65 (gsm), flandrio@hotmail.com

ROESELARE / TIELT zie **KORTRIJK**

TIENEN
La Hirundo <http://www.lahirundo.be> Info: Bert Boon,
Merelhof 8, BE- 3300 Tienen, tel. en fax: 016 / 81 52 46,
post@lahirundo.be

TURNHOUT
Maria Dom, Tuinbouwstraat 14, BE-2300 Turnhout,
tel. 014 / 41 72 92, de.groot-dom@telenet.be

Met steun van de Vlaamse Gemeenschap: giften van minstens 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar van belastbaar inkomen